משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר זרעים

לחם שמים על משנה שביעית

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה שביעית

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-שביעית/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 4
פרק ג 4
משנה ד 4
משנה ז 5
פרק ד 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ו 8
משנה י 8
פרק ה 9
משנה א 9
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ו 13
משנה ט 13
פרק ו 14
משנה א 14
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 18
משנה ה 18
פרק ז 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 21
משנה ה 21
משנה ו 23
משנה ז 25
פרק ח 29
משנה ב 29
משנה ד 30
משנה ה 31
משנה ו 32
משנה ז 32
משנה ח 32
משנה ט 32
משנה י 33
פרק ט 34
משנה א 34
משנה ב 35
משנה ג 35
משנה ה 35
משנה ז 36
משנה ט 36
פרק י 37
משנה ב 37
משנה ד 39
משנה ה 39
משנה ו 40
משנה ז 40
משנה ט 40

פרק א

משנה ב

אם ראויין לעשות. אעפ"י שאין עושין. הר"ש. ודיקא נמי דקתני ראוין ולא קתני עושין. וצ"ע איך משערין זה אם ראוין. או אינם ראוין. מאחר שאינן עושין. ונראה שהכל לפי גודל האילן בו משערין אם גדול כל כך שאם היה של תאנה כיוצא בו. היה ראוי לעשות ככר דבילה. ועיין לקמן מ"ד:

משנה ג

אחד אילן סרק. בירושלמי פריך כיון דאין פירי הרי נראה כמתקן שדהו לצורך שביעית. והיה אפשר לומר בזה דהאי תנא כי תנא דכלאים פ"ו מ"ה ע"ש:

משנה ד

היו עשרה ולמעלה בין עושין ובין שאינן עושין. פירוש שאין ראוין לעשות מפני קטנן כדפרישית במ"ב. ומ"מ הן אילנות שיצאו מכלל נטיעות דמפרש להו בסוף פרקין. דהא הנטיעות חורשין עד ר"ה ואילו הכא באין עושין עד העצרת ותו לא:

ואפילו למ"ד דהכא נמי עד ר"ה. ע"כ לאו מדין נטיעות משתעי. דא"כ מתני' דלקמן [משנה ו'] דעשר נטיעות דרישא כדי נסבא. אלא ודאי הכא מאילנות מיירי שכבר גדלו. ואעפ"כ אין ראוין לעשות ככר. שלא גדלו עדיין כל צרכן. ואי תני י' אילנות שאין עושין שחורשין בית סאה בשבילן. הו"א משום דאילנות גדולות הן וקרובים לעשות כשיעור משו"ה שרי. אבל נטיעות ילדות שקטנות מאד לא חשיבי ואסור. ואי תני נטיעות סד"א דווקא נטיעות טובות דתאנה וזית וכיוצא בהן. אבל אילן סרק לא אפי' גדולים. אם לא הגיעו לכשיעור. קמ"ל וצריכי תרווייהו:

פרק ג

משנה ד

סהר. בד"א (מב"י) נקוד בחול"ם הסמ"ך. ואינו נכון שאיננו מענין בית הסוהר דקרא. וצ"ל פת"ח לפי שהוא ענין סבוב מלשון סחרו אל ארץ בחילוף ה"א בחי"ת כדכתב הרע"ב. ונ"ל עוד שא"צ לחילוף האותיות אבל מפני שהוא היקף עגול נקרא כן על שהוא כדמות צורת לבנה שגם היא נקראת סהר לטעם זה על שם שהיא עגולה צנה וסוחר' מתרגמינן תריסא ועגילא [תהילים קפ' צ"א]. לפי שמקפת את האדם בעגול מכל סביביו:

משנה ז

המסקל. מ"ש בתי"ט במ"ב לתמוה על הרמב"ם שלא חילק בין תלוש למחובר כדאיתא בירושלמי. באמת לשון הירושלמי שם אינו ברור. דצ"ע מאי קשיא ליה. ואפשר ג"כ דמחובר דירו' היינו נוגעות בארץ ודוק:

פרק ד

משנה א

משנה לחם

בטובה בחזוק טובה. ור"ל שאינו רשאי להחזיק לו טובה.

משנה לחם

מ"ש תי"ט משמע דהיינו דווקא גסין. **אין** לו הבנה. דאי תקנתא להך גיסא הואי. למאי אצטריכו לתקוני שילקטו שלא בטובה וק"ל. אלא ממילא נמנעו מללקוט הדקין. שאין להם צורך בהם. גם לא יקוו לקבל החזקת טובה בעד הטורח. ולפיכך אמרו בירושלמי. שלא הספיקה תקנה ראשונה. שעדיין אמרו שלא בטובה לקטנו. **ואי** כדברי תי"ט מאי איכפת לן אי עבדי בטובה. וזה מבואר. גם דברי הר"ש ורע"ב מוכיחים כך.

משנה ב

שנטייבה. שנחרשה שתי פעמים ומתניתין בשעת הסכנה שהתירו לחרוש פ"א כן פי' רע"ב:

ופירושו זה אינו מכוון למ"ש בנתקוצה שנטלו קוציה. דא"כ נטייבה היינו נחרשה אפי' פ"א כדאיתא בירושלמי. ועל דעתהון דרבנן דמפרשי נטייבה ב"פ. הוי נתקוצה חרישה א'. והכי הו"ל לרע"ב לפרש ברישא דאי חרישה מותרת כ"ש נטילת הקוצי' שעדיין אין השדה ראויה לזריעה. אבל אי אשמעינן נטילת קוצים דלא אסרא. אכתי לא ידעי' דחרישה שריא. וארכבה למתני' אתרי ריכשי. ולא ידענא אמאי:

והוי יודע שרש"י פירש בגיטין [ד' מ"ד ע"ב] ובמ"ק [ד' י"ג ע"א] נתקוצה שנטלו קוציה התלושי' דוקא. דאילו מחוברין. כיון דעבודת קרקע ומלאכה אסורה מדאורייתא היא לא תזרע ולטעמי' אזיל דס"ל כל עבודת הקרקע אסורה בשביעית דבר תורה. כ"ש חרישה דאוסרת אפי' פ"א. דחרישה ודאי הויא עבודה טפי ומהניא לזריעה כדאמרן. ותפס לו רש"י שטת הירו' הראשונה דמיירי כשאין שם מלכות אונסת. א"נ אפי' במקום שהמלכות אונסת. לא התירו אלא במקום שלא החזיקו עולי בבל. דשביעית נוהגת בו מדבריהם. אבל במקום שהחזיקו. דמן התורה הוא. אסור לעולם וכדעת הראב"ד ז"ל בהשגות [פ' א' הל' י"א]:

ודע שמ"ש שהתירו לחרוש ולזרוע כדי ליתן המס הקצוב למלך. לא הותר אלא כדי המס או צורך המלך האנס בלבד. אף למ"ד דחרישה אינה אוסרת ד"ת. וכ"כ הרמב"ם בהדי' פ"א מהלכות שמטה [שם]:

אין אוכלין פירותיה. יש לידע דהך נטייבה דסיפא לא דמי לנטייבה דרישא. דההוא בשדה לבן. והך דהכא בשדה בית האילן מיירי. שחורשין אותו כדי שיוציאו האילנות פירות הרבה כדתנן ריש מכילתין:

ובהכי עסקינן השתא בשדה בית האילן שנטייבה פליגי בה ב"ש וב"ה. דאילו שדה לבן שצמחה לכ"ע אין אוכלין פירותיה בשביעי'. שהרי ע"כ נזרע' בשביעי' ותנן בפ"ב דתרומות' [משנה ג'] הנוטע בשביעי' בין מזיד בין שוגג יעקור. כ"ש דאסור באכילה. ואפי' צמחו בה פירות תבואה וקטניות מאליהן. הרי שנינו כל הספיחין אסורין [פרק ט' משנה א']. אלא על כרחך כדאמרן דפירות האילנות תנן הכא שלא נזרעו וספיחיהן גם כן מותרין. דלא גזרו עלייהו. ואפ"ה אסרי ב"ש בנטייבה. משום קנסא דעביד עבודה בשביעית:

ומ"ש בתי"ט. בטעמא דב"ש דאין אוכלין משום דחרישה וזריעה הוא שהתירו ומשום אונס דוקא (ומשו"ה לא פליגי אלא בנטייבה דהיינו ב"פ אבל חרישה א' לכ"ע שריא אף לכתחלה) ולב"ה בכל גוונא דנטייבה אוכלין כנ"ל כוונתו בודאי ודוק. צל"ע דאי הכי אוקמה למתני' דלא כהילכתא. דהא קיי"ל דאוכלין פירות של שדה שנטייבה כב"ה. וכ"כ הר"מ בפ"ד [הל' א'] ובההיא דזורע את השדה מפני האונס ודאי לא שרי אלא דבר הצריך לאנס בלבד. וכדכתיבנא לעיל משמא דהרמב"ם. הא ע"כ לאו היינו טעמא דב"ה ולדידן ניחא בס"ד ודוק:

שוב זיכני השי"ת ומצאתי בפי' הרא"ש כלשון זה שדה האילן שנטייבה פליגי ביה ב"ש וב"ה. ושמחתי מאד שכיוונתי לדעתו הרחבה אף ששנאה כמשה מפי הגבורה. והן הן הדברים שנאמרו למשה מסיני:

משנה ג

משנה לחם

ושואלים בשלומם עמ"ש בס"ד בחידושי גמרא סוף פרק ה' דגטין.

משנה ד

המדל. פירש הרע"ב כדי שיגדל ויתעבה וצ"ל בין מדל וזירוד כו' ואין טעם יפה לחלק דזימור מדאורייתא כו' ומה לי שמזמר וכורת מקצת מהאילן כדי שיגדל. או שכורת אילן

א' כדי שיגדל הב'. הילכך נראה כפי' הרמב"ם שכתב המדל הוא שיכרתם להיות עצים לאש כו' עכ"ל תי"ט:

ולא ידענא אמאי ניחא ליה טפי בפי' הרמב"ם. דאכתי תיקשי הא קיי"ל זומר וצריך לעצים חייב משום נוטע [שבת ד' ע"ג ע"ב]. א"כ אדקשיא ליה אכריתת אילן שלא הוזכר איסורו בשום מקום בבירור (רצוני לענין עבודה כ"א אצל בתולת שקמה ודוק) תקשי ליה אזמירה שהיא אב מלאכה ואף שהיא לעצים. ומיהו בהא איכא למימר דמפרש הר"מ כריתת אילני הזתים לגמרי:

איברא הא תנן לקמן מ"ו המזנב בגפנים. ופירש הר"מ התם בהדיא שכורת קצת מן הענפים וע"כ לצורך האילן הוא. ולכן לא זכר שם הר"מ שכורתן לעצים. ותדע דע"כ הכי הוא. דאל"ה אי ענפים טובים נינהו ולא מזקי לאילן. אפי' בשאר שנים אסור להפסידן להסקה. וכ"ש בשביעית דרחמנא אמר לאכלה. ואי נמי מפסדי היינו זמירה וכי זמר לעצים מאי הוי. מ"מ שרי ודוק. (וכ"כ הרע"ב והר"ש משם הערוך. ובאמת עיינתי בערוך שבידי. ולא מצאתי בו כלשונם ז"ל. אלא כך כתב שהוא הקוטע מקצת גפנים) ומאי עביד ביה הרב בת"י לשטת הר"מ דהיכי שרי והא היינו זמירה דכתיבא באורייתא.

ואם תרצה לומר שכבר נשמר הר"מ מזה באמרו שם כשלא נתכוין לזמור כמו שנתפייס בתי"ט בכך. א"כ תמה על עצמך כל הטורח הזה כאן למה. שהרי לפ"ז לא היה צריך הרב לדחוק עצמו כאן לפרש מדל דווקא כפירוש הר"מ שהיא כריתת העצים לאש. דאפי' תימא כפי' המפרשים דלצורך האילן קעביד. ומיירי נמי כה"ג. ואי נמי התם נמי בכורת הענפים לעצים להסקה לחוד הוא דקבעי. (אע"פ שהוא דוחק עצום כדאמרן דלא שרו להסקה אלא כי מזקי לאילן וממילא האילן משביח ע"י כך. ועוד עץ הזמורה לא יצלח להסקה כי תוכו נחר. ואף הר"מ לא כתב שם כן) לוקמה הכא נמי גבי זתים. ואע"ג דקעביד בגוף האילן לשתרי. ואיברא לא ידענא היכי שייך למימר דלא מתכוין לזמור דהא פסיק רישא הוא ודאי. ובחבור השמיטו הר"מ דסתם לן במתני' המזנב ולא הזכיר תנא שאינו מתכוין. ונ"ל דהיינו טעמיה דהדר ביה:

ומ"ש הרב תי"ט דאין טעם יפה לחלק בין זימור ובין מדל. תמיה לי אטו לא שני לן בזימור גופיה. אע"ג דמדאורייתא אסיר. דאי ס"ד ליכא לפלוגי ביה. בתוספת שביעית אמאי שרי דתנן מקרסמין מזרדין כו' וקוטמין [פ' ב' משנה ג']. דהא כל הני בכלל זמירה ממש נינהו ואפ"ה שרו. וזמירה דמדאורייתא בתוספת שביעית מי שריא (עיין ריש מכילתין). ותו אפי' בשביעית אשכחן דשרי לקשקש ולעדור בזתים ותחת הגפנים וזולת זה מעבודת הקרקע והאילנות שהותרו בשביעית. וע"כ צ"ל כדשנינן בתלמודין (פ'

לולב הגזול) [טעות סופר צ"ל בפ' לולב וערבה ד' מ"ד ע"ב] ובפר"י [ע"ז] (ד"נ ע"ב) דתרי קשקושי הוו אברויי אילני אסיר ואוקומי אילני שרי. וכל הני אוקומי אילני הוו משו"ה שרו. אפי' באילן עצמו וניכר שהוא לצרכו:

הוא הדין נמי נימא אנן דמשו"ה שרי המדל והמזנב בזתים ובגפנים משום פסידא. דאי לא שקיל להו פסדי הנך דמכחשי טובא אי שביק לכולהו. ולעולם אפי' מתכוין להכי דהיינו לצורך האילן ולא לעצים דהסקה נמי שרי אפילו לזמור באילן עצמו. כ"ש בקציצת אילנות שלמים דלא הוי בכלל זומר לגמרי. דאע"ג דצורך האילן הוא פשיטא דשרי כי היכי דלא לפסיד טפי. וא"כ אין צורך כלל לומר שצריך לעצים דווקא. וגם שלא יתכוין. אלא ודאי בלא"ה נמי. ואע"ג דממילא משביח האילן שרי כפי' הר"ש. והיינו משום דאיירי בגוונא דאי לא מדל ומזנב מפסדי כולהו ודוק היטב. ועמ"ש לעיל מ"ד פ"ז דפאה:

משנה ו

המזנב. עמ"ש לעיל מ"ד בס"ד:

משנה י

מותר לקוצצו. שכבר הפרי ראוי לאכילה. ומשום קוצץ אילנות טובות ליכא אם הי' מעולה בדמים. לכאורה משמע דבשאר שני שבוע דליכא קפידא דהפסד. ולא חיישינן אלא לאיסורא דקציצת אילנות. לעולם מותר לקוץ אם היה מעולה בדמים:

ובתשו' הוכחתי דע"כ צ"ל דאפי' בשאר שני שבוע איכא קפידא. שעכ"פ לא יקוץ קודם זמנן של אילנות השנוי כאן במשנתנו. ואפי' היה מעולה בדמים. ואין ביניהם אלא שבשביעית איסורו מפורש מד"ת. ובשאר שני שבוע איסורו מד"ק. ואי נמי בשאר שני שבוע לאו משום איסורא נגעו בה. אלא סכנתא היא כי קייץ מקמי דמטי זימנא. אע"ג דמעולה בדמים. או אפשר דאדם חשוב שאני וכי הא דתנן לקמן שילהי פ"ח בכה"ג. ואם מתחשב הוא לא ירחוץ. ואיכא לפלוגי נמי בין דקעבד איהו בידיה או ע"י אחרי' ע"ש בתשובה הארכתי:

רשב"ג אומר הכל לפי הזית. שאם הוא כזית הנטופה וכגון שהיה שפכוני אי ביישני. אפי' פחות מרובע חשוב. ולא יקוצני כך נ"ל:

וכתב הרמב"ם בפירושו אין הלכה כרשב"ג. וכן סתם בחבורו [פ' ו' מהל' מלכים הל' ט'] דמשמע ליה דלא פלוג רבנן בזתים לענין זה שכולן שיעורן ברובע. ולא ידעתי מנ"ל למפסק דלא כרשב"ג. דהא כללא הוא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מעוצור"א:

איברא דהרמב"ם לא משגח בהאי כללא. וס"ל דאמוראי פליגי עליה דר"י בהך כללא. וכן דעת רבים וגדולים הביאם הרב תי"ט בערובין פ"ח מ"ז ע"ש. מ"מ נ"ל דבכל מקום דפסקו הפוסקים דלא כוותיה טעמם ונימוקם עמם. מהכרח ראיות מן התלמוד ומאמוראי בתראי דוק ותשכח:

משנה לחם

משיגרעו בירו' אר"י משיזחילו מים. **נ"ל** דנפקא ליה מלישנא דקרא (איוב ל"ו) כי יגרע נטפי מים.

משנה לחם

בלח"ש סד"ה מותר. נ"ב כתוב בצוואת רי"ח בס"ח. אילן העושה פירות ב"פ בשנה. יש לקוצצו מיד ולא יניחו אותו כלל. **ואני** אומר. אל תשחיתהו כי ברכה בו. אבל נראה שמעצמו יפסד. כי יתייבש מהר. אחר שהרבה להוציא זרעו בלי עת קצוב.

פרק ה

משנה א

א"ל לא אמרו אלא בנות שוח. כתב בתי"ט ולא נתפרש הטעם למה לא אמרו כן בפרסאות. דכיון שנחנטו בשביעית שיהא לפירותיהן דין שביעית ולמה יהא להם דין ירק דבתר לקיטה עכ"ל. משמע ליה להרב ז"ל דבשביעית אזלינן בתר חנטה בפירות האילן. משום הכי קשיא ליה:

ואף לפ"ז נ"ל ליישב בדרך נכון מדוע לא אמרו כן בפרסאות. דהיכא אזלינן בתר חנטה באילנות. דווקא העושין כעין שתי בריכות בשנה. כגון סתם תאנה דאין לקיטתה כאחת. להכי אזול בהו רבנן בתר חנטה. אבל באילנות שאין עושין כי אם בריכה א'. אזול בתר לקיטה. כדאיתא בפ"ק דר"ה (דטו"ב) דנהגו העם בחרובין כר' נחמיה דס"ל הכי:

ואע"ג דמשמע התם דדווקא לענין מעשר קיי"ל כר"נ. ולא לענין שביעית. כדמוכח ממשנתינו. דלזימנין אזלינן בה בתר חנטה משום חומרא דשביעית. מכל מקום הא שמעינן מהתם דמה שאמרו בבנות שוח. חומרא היא גבי שביעית. וסבירא להו לרבנן דפליגי אפרסאות. כיון דבנות שוח גופייהו חומרא בעלמא הוא. דהא גבי מעשר אזלינן בהו בתר לקיטה. הבו דלא לוסיף עלייהו. שאין לך אלא מה שאמרו. ולא להוסיף עליהן הפרסאות. אע"פ שעושות לשתי שנים. ושמא איזה חילוק היה ידוע להם. אולי הפרסאות רובן חונטים בשנת גמירתן (שוב ראיתי בירושלמי דטעמייהו דרבנן דפליגי עליה דר"י. משום דבהרבה מקומות עושין לשנה א') אבל אין צורך לידע הטעם. מאחר שחומר הוא שהחמירו בבנות שוח. אין לך בו אלא חידושו שכן היא המדה:

ועכ"פ טעם גדול יש למה דינן אחר לקיטה כירק. דהכי הוא סוגיא דתלמודא כנז'. כיון שאין עושין אלא בריכה א'. וזה מוכרח דודאי לא הויין כסתם תאנה שעושה כשתי בריכות. תדע מדפריך מנה ר"ל לר' יוחנן. על כרחך צ"ל כדכתבו התו' שם [ר"ה ד' ט"ו ע"ב ד"ה נהגו]. דדוקא סתם תאנה לא הויא לקיטתה כאחת. אבל ב"ש לא. והוא הדין פרסאות דכוותייהו. דלאו תאנה סתמא נינהו. ודומיא דרישא ודאי איירי דלקיטתן כאחת. משו"ה ניחא דדינן כירק בתר לקיטה. אע"ג דאחמור בב"ש כנז'. והרי זה נכון:

אבל עכשיו צריך אני להודיעך שאין האמת כמו שחשב הרב תי"ט כאן. דבכל פירות האילן אזלינן בתר חנטה לשביעית לדברי הכל. דמשו"ה קשיא ליה מאי שנא פרסאות דלא. והא ליתא דגבי שביעית לא הלכו אלא אחר עונת המעשרות וכ"פ הר"מ ז"ל בפ"ד מהל' שמטה. ולא הוזכרה חנטה אלא לענין מעשרות. וב"ש ודאי שניין כיון דעושות לג' שנים אחמור בהו רבנן ואזול בתר חנטה:

והשתא ניחא דפרסאות אוקמינהו אדינייהו דשאר אילנות. דכי הגיעו לעונת המעשרות בשביעית. הכי נמי דנהגא בהו שביעית במ"ש. ולאו כירק שוינהו:

ועדיין צל"ע ברמב"ם דכתב בפ"ד [הל' ט"ז] גבי ב"ש נמי דלא הויא שביעית שלהן שניה אלא כשידוע שבאו לעונת המעשרות בשביעית. א"כ כל האילנות שוין בכך דהכל תלוי בהגיעו לעונת המעשרות. אי הכי ת"ק ור"י במאי פליגי. ומ"ט לא אמרו אלא ב"ש. דהא אי ידעינן דאתו לעונת המעשרות. ודאי ליכא לפלוגי בין פרסאות ובין כל האילנות. דמאי שנא הני. וזה פלא גדול:

ולענ"ד א"א לפרש משנתינו עפ"ד הר"מ בחבורו. אלא ודאי תנא דידן אזיל בתר חנטה וגבי ב"ש דווקא. ופרסאות ס"ל דדינייהו כשאר אילנות. אי בתר לקיטה. או בתר עונת המעשרות. ור"י ס"ל דפרסאות שוין לב"ש דבתרוייהו אזלינן בתר חנטה. אע"ג דבשאר אילנות לאו בחנטה תליא מילתא דשביעית וכנז'. אי נמי כ"ע מודו דכל האילנות שוין לענין שביעית דאזלינן בכולהו בתר חנטה. או אחר עונת המעשרות. ות"ק ור"י בהא קמיפלגי אי חיישינן למיעוטא נמי. וה"פ דמתני' ב"ש שנגמרו בשנייה. בידוע שחנטו או הגיעו לעונת המעשרות בשביעית. לפיכך שביעית שלהן שנייה. והפרסאות שנגמרו במוצאי שביעית לדברי ר"י שביעית שלהן מוצאי שביעית. שידוע שבאו לכלל חיוב בשביעית. וחלקו עליו שלא אמרו כן בפרסאות לפי שאין כולן עושות לשתי שנים אלא רובן בשנה א' הן גדלים לגמרי. ואזלינן בתר רובא. מיהא בדידעינן דבאו לכלל חיוב בשביעית. לית דין ולית דיין דשביעית נוהגת בהן למ"ש. אע"פ שנגמרו בפטור. אבל

לרמב"ם אף בב"ש צריך לידע שהגיעו בשביעית לעונת המעשרות. עיין לשונו ותבין. ע"כ אי אפשר לומר כן:

ואיברא הרמב"ם לאו משום דפסק כת"ק דידן. כתב בחבורו דינא דבנות שוח. אלא קאתי לאשמועינן דכל האילנות שוין לענין זה שהולכין בהן אחר עונת המעשרות גם לשביעית. דלפ"ז ב"ש שעושות לג' שנים. צריך שיגיעו לעונת המעשרות בשביעית. לשתנהוג בהן שביעית בשנייה. ונקט ב"ש וה"ה לפרסאות היכי דשכיחן. דכשהגיעו לעונת המעשרות בשביעית. פשיטא דשביעית שלהן מוצאי שביעית. דמאי שנא משאר כל האילנות. ואם ב"ש שוות לכולן. כל שכן הפרסאות שהן דומין יותר לשאר אילנות וזה פשוט. ומבואר שעל פי דינו של הר"מ ז"ל בחבורו אין מקום לחלק בין פרסאות לשאר. ולא נקט ב"ש אלא לדוגמא באילנות שאין עושין בשנה א'. וחדא נקט וה"ה לכל דדמי להו דלא פלוג בכולהו. וצריך לומר שחזר בו ממ"ש בפירושו שפסק דלא כר"י. שהרי לפי דבריו בחבור אין כאן פסק לא כר"י ולא כחכמים. אלא דעת שלישית ודוק. וצ"ע מנין לו. וי"ל קצת. עיין פיר' הרא"ש במשנה זו שהוא תמוה וצ"ל שט"ס יש בו ודוק:

משנה ג

אם לקטו עניים עליו לקטו. דעלי הלוף יש להן ביעור. ואע"ג דמתקיים בארץ זמן מרובה כדכתב הרע"ב הכא. ותנן לקמן פרק ז' [משנה ב'] דהמתקיים בארץ אין לו ביעור. צריך לומר כיון שאין סופן להקשות. הן מתקלקלין כששוהין הרבה במחובר. והוי ליה אינו מתקיים בארץ. ועיין לקמן ריש פ"ז ומ"ה שם. ומ"ש בסמוך:

משנה ד

לוף של ערב שביעית. ז"ל התי"ט פירש הרע"ב ולא הוסיף בשביעית שאם הוסיף אסור לעוקרו. משום הפסד פרי ע"כ. (וכצ"ל בלשון הרע"ב) ואין זה מכוון עם מ"ש הרב ז"ל עצמו בדבור שלפני זה במשנה ג' דלעיל. דכי אסרינן ספיחים. היינו בהנך דתחלת גדולן בשביעית כו'. והרי אלו דברים סותרים אלו את אלו:

ואין לחלק בין הפסד פירות שביעית. ובין היתר אכילה. דודאי כל הספיחין המותרין מפני שהן של ששית. אחר שלא גזרו עליהן אפי' מדבריהם. פשיטא דלא נהגא בהו קדושת שביעית לענין שלא להפסידן. (ואעפ"י שמהתוס' פסחים (דנ"א) משמע דנהגא בהו שביעית. אינו מוכרח עיין פ"ז ופ"ח):

והר"ש שפירש כן כאן הוא על פי שינויי אחריני דאתמרו לעיל בירו'. אבל על בעל תי"ט ז"ל יש מקום תפיסה. מאחר שתפס לעיקר כההוא שינויא דאמרן. ואיהו גופיה קשיא

מאי שנא מבצלים דפ"ו מ"ג. דאתו גידולין דשביעית ואסרו לעיקר ודינן כספיחי שביעית כמ"ש הרע"ב. אלא על כרחך צרך לומר דההיא דירושלמי פליגא אגמרא דילן:

עוד כתב ז"ל ולפמ"ש לקמן מ"ו בשם הר"מ דכל הספיחין אסורין באכילה. י"ל כשעוקרן ואינו רשאי לאוכלן הוי כאילו הפסידן בידים. וגם דבריו הללו אינן נראין. דמה טעם בזה לאסור הפסד במה שאינו ראוי לאכילה. ומה בכך אם מפסידו בידים. לענין שביעית אין קפידא כי אם שלא יפסיד מה שעומד לאכילה. ושמא אסור להפסיד מכל מקום משום דחזו לבהמה. ואעפ"כ אינו נראה לי ומסתבר דכשנאסרו ספיחין באכילה. אף לבהמה נאסרו. דלא שנא אכילת אדם או דבהמה. בתרווייהו שייך טעמא דאיסור ספיחין דוק ותשכח. ודווקא בספיחי שביעית ממש איכא מנייהו דשייך לפלוגי בהו הכי למאן דאית לי' וזכרהו ותו כי עקרן מאי הוי אכתי לבהמה חזו:

ונ"ל פשוט דהרע"ב ס"ל דדין ספיחין נוהג בשל ששית הנכנס לשביעית. אם הוסיף בגידולו בשביעית וכמ"ש לקמן פ"ו מ"ג בבצלים שאם הוסיפו בשביעות אתו גידולין ומבטלין העיקר. והכל אסור כדין פירות שביעית וכספיחיה. ולא ס"ל להא דמפליג בירו' לעיל בין גדל העיקר בששית לגדל בשביעית. דלעולם דין שביעית נוהג במה שהוסיף גידולין בשביעית. משו"ה אם הוסיף צמחים בשביעית אסור לעוקרו בשביעית משום הפסד פרי. דס"ל דספיחין לא נאסרו באכילה אלא לנהוג בהם קדושת שביעית ולעוקרו הוא דאסור משום דמפסיד בשינוי הא ללוקטו בידיו שרי:

אי נמי אפילו תימא ס"ל כמ"ד כל הספיחין אסורין באכילה. היינו דווקא בדבר שכיוצא בו נשמר. אבל דבר שהוא הפקר כגון הפיגם והירבוזין השוטים דריש פ"ט מותרין. וכ"פ הרמב"ם גופיה. [פ' ח' הל' י"ב]. אע"פ שקדושת שביעית נוהגת בהן. הוא הדין הכא בלוף שוטה עסקינן. דדרכו לבוא מן ההפקר. שאע"פ שיש בו קדושת שביעית כדתנן רפ"ז. מ"מ שרי באכילה דלא גזרו עליו מפני שאין כיוצא בו נשמר:

ואתי שפיר דאסור להפסידו. כיון שראוי לאכילה ושביעית נוהגת בו כאמור. ואסור לעוקרו כיון דמפסידו בכך. אלא ילקטנו ביד:

ולקוצרו כדרכו אפשר דשרי מעט לצורכו שלא לאוצרו כדתנן במתניתין דלקמן. ובהכי לא מפסיד מידי. ולשתרי אפי' בצמח והוסיף בשביעית מטעמא דאמרן. ולא תני ליה משום דלאו אורחיה בקצירה. דעיקר הלוף נמי מיחזי חזי וצריך לחופרו או לעוקרו. אשמעינן תקנתא לעיקרו דשרי נמי לעוקרו ע"י שינוי:

אבל לקצור עליו לא צריך לאשמועינן. דאפילו שינוי לא בעי כיון דקרקע לא מיתקן בהכי. ואפי' טובא הוה שרי מה"ט. אי לאו דקצירה מרובה בלא"ה אסורה בשביעית.

מ"מ בדבר מועט. בלוף השוטה נמי שריא כדכתבינן. וכדשרי בירבוזין השוטין ולא כמ"ש בתי"ט לקמן. ועמ"ש בסמוך:

משנה לחם

ע"פ רע"ב ד"ה לוף. נראה שחסר מלשונו אחר תיבות צמחים בשביעית. צ"ל אבל הוסיף. אסור לעקרו כו'. וכן נראה מהתי"ט.

משנה ו

אבל מוכר הוא מגל יד. וטעמא שאין אסור אלא הרבה. לשון התי"ט וכתב הרמב"ם כו' דכל הספיחין אסורין באכילה ובכללן תבואה וקטנית וכו'. וא"כ הך מגל יד דקצירה לאו לענין תבואה וקטנית דדרך לקוצרם דהנהו אסור לקוצרן כדלעיל מ"ד עכ"ל:

ולענ"ד אין צ"ל כן דאף לפי מה שכתב הרמב"ם דספיחי תבואה וקטנית אסורין באכילה [פ' ד' הל' י'] במה דברים אמורים בשגדלו בשביעית. אבל אם הביאו שליש לפני שביעיא. כבר ביאר הרמב"ם ז"ל שם [הל' ט'] שיש להם כל דין פירות ששית. אע"פ שקוצרן ואוספם בשביעית:

א"כ הא משכחת לה נמי דבעי כלי קצירה לתבואה וקטנית דהיתר. וכה"ג אפשר דאפי' טובא נמי שרי. אחר שיש להן כל דין פירות ששית שיכול לאוספן הרבה ולאוצרן. מסתברא דאף קצירה מרובה לא נאסרה בהם. שאין איסור קצירה בשביעית אלא בפירות שביעית:

ואם אעפ"כ אסור לקצור הרבה. גזרה דרבנן היא. אבל מ"מ קצירה מועטת לא ס"ד דליתסרא בהו:

ומ"ש דהנהו אסור לקוצרן ר"ל תבואה וקטנית כיון דדרך לקוצרן כדלעיל מ"ד. הוא תמוה מאד שעירב ב' דברים שאין להם ענין זה לזה. דהיכן נזכר לעיל מ"ד מתבואה וקטנית שדרך לקוצרן. והלא בלוף איירי שהוא ממיני ירקות. ולא נאסר מפני שדרך לקוצרו. אלא ודאי אין דרכו בקצירה כדכתיבנא ומשום דאורחיה בעקירת השורש. משו"ה בעי שינוי בעקירה דווקא. וקצירה אפי' כדרכה איכא למימר דמשתריא ביה וכמ"ש לעיל. ותבואה וקטנית דאסורין בקצירה. לאו ה"ט משום דדרכן בכך ובעו שינוי. דהא אפי' ע"י שינוי לא אשתרו ספיחי שביעית. ע"כ אין עיקר לדבריו הללו ומיחוורתא כדאמרן:

משנה ט

וכולן לא אמרו. עיין בת"ט שהביא מ"ש הר"ש דרוצה לחשוב דמאי כודאי וכו'. עמ"ש בס"ד ריש דמאי:

פרק ו

משנה א

משנה לחם

מא"י עד כזיב זה הלשון קשה ההבנה לכאורה. דמאי מא"י. פשיטא דלא בח"ל עסקינן. ועדיין אין אנו יודעין מאיזה צד ורוח. הולך כבוש עזרא. שסופו כזיב. ומהו הסימן מא"י ששנינו. **וי"ל** בעזה"י בזה שני דרכים נכוחים וישרים למוצאי דעת. תן דעתך והקשיבה באוזן שומעת. **הדרך** האחד היה נראה לענ"ד יותר. והוא שהתנא רוצה לשלול ארץ סיחון ועוג שמעבר לירדן מזרחה. שאינה מכלל סתם א"י. שהוא במערב. אבל מה שמעבר הירדן למזרח. שהוא כבוש מרע"ה. אינו נכלל בא"י. ככתוב ואף אם טמאה ארץ אחוזתכם. וכן תראה בסוף ספר יחזקאל שאומר הכתוב. ומבין הגלעד ומבין א"י הירדן שהוא מפסיק ביניהם. ולא נקרא א"י אלא מה שהוא מעבר הירדן והלאה למערב. והגלעד מוצא מכלל א"י. ונתן התנא סימן ירושה שניה. ממזרח למערב. בדרך שכבשוה. בין עולי מצרים. ובין עולי הגולה. מאותו רוח באו והלכו וכבשו הארץ. עד שהגיעו למערב. זהו שאמר מא"י. ממקום שמתחיל א"י המפורסם. בהתחלתו מן המזרח. והרי עפ"ז הלשון ברור לפניך. **אכן** מחמת שהצצתי בתוספתא כמדומני שהכניסו תוך גבול א"י. העיירות של שבט ראובן וגד. שהם בעבר הירדן. ואם אינו מוטעה. בהכרח צריך לומר לשון חכמים לחוד. שהם קוראין א"י. כל המחוז המיושב מן העם הנקרא בשם ישראל. וביחוד מכבוש שני ואילך. נקראת גם היא בשם א"י סתם. ולכך נתכוין התנא. שלא אמר מהארץ. כדרכו בכל מקום. ופרט לך כאן מארץ ישראל. בשם לווי. לומר לך. כל ששמו כך בשום אופן. נכלל בגבול זה. עם שבמקום אחר אינו נודע בשם הארץ הידועה בסתם. ואולם לשון התוספתא בכמה מקומות שלטה בו תולעת ההעתקה. ואף בכאן לא נמלטה מפי יוקשי הסופרים. דוק ותשכח. ע"כ צריך בדיקה.

משנה לחם

מכזיב עד הנהר ועד אמנה אין להכחיש שדברי הרע"ב תמוהים מאד. כאשר יראה מיד למבין בהשקפה מעוטה. במ"ש עכו במקצוע צפונית מזרחית. שהוא בלי ספק נגד המציאות. וכפי שהתפרסם גם במקרא. **והאמת** בזה מ"ש בעל כפו"פ. שעל שפת הים המערבי היא. וכן כזיב. **אך** פירושו במשנתנו. לא נתחוור לי ולא ירד עמו בני. כי אינו כפתור ופרח בעיני. לפי שאינו מתקבל כלל. מ"ש שאם יש מכזיב עד הנהר. מקום שהוא כמו המקומות שיש מכזיב עד אמנום. כלומר מכיבוש עולי מצרים בלבד. כמו בית שאן כו'. **והרי** זה דבר זר דחוק ורחוק מאד. שתרצה המשנה לתת סימן וזכר למקרה. שקרוב הדבר שאינו במציאות לגמרי. כמ"ש בכו"פ עצמו. שכל מה שהוא לדרום כזיב. מוחזק מכבוש עזרא. ותעזוב העצם הנדרש. שהוא להכיר ולידע בבירור אותן מקומות של ירושה שניה. והרי היא אומרת כל שהחזיקו כו'. נראה שהוא סימן מוחלט ומובהק. ומה ענין לתלות מה שהוא מכזיב עד הנהר. שהוא המבוקש המסופק. במכזיב עד אמנה. היאך יגלה זה על זה. **ועוד** שלפי דרכו. הסימן הראשון

שזכרה המשנה. אינו כולל רק קו אחד. משוך מן המזרח למערב. וכל מה שמן זה הקו לדרום. עדיין צריך בדיקה וחפוש. אם יש בתוכו איזה מקום שהוא מכבוש ראשון. כבית שאן וחברותיה. וכמכזיב עד אמנה. סוף דבר אין שכלי מכיל הבנת דבר זה במשנתנו. שלשונה יורה כחץ ברור. לכוון מרכז המכוון בהחלט. **לפיכך** עשה אזנך כאפרכסת ושמע אלי. כי מה שהסכימו המפרשים ז"ל. לבאר הנהר שבמשנתנו. שהוא נחל מצרים. אינו נראה כלל. הן מצד הענין ככל האמור. והן מצד הלשון. כי מדוע שינו שמו. אשר נקרא כמה פעמים בכתוב נחל מצרים. ואף אם רצה לבחור לשון קצר. כך היה נוח לו לקרותו הנחל. שהוא שמו הנאה לו (כפי שרשמוהו כותבי הארצות) וידוע וניכר הוא בכך במקרא. ואין נחל מפורסם אחר בגבולי א"י נודע. אבל הנהר סתם. אין ספק בעולם אצלי. שהוא נהר פרת. ומקרא מלא הוא בידינו. ושתי את גבולך מי"ס ועד ים פלשתים וממדבר ועד הנהר. שהוא ודאי פרת. גבול צפון מזרח א"י. והם גבולי א"י הרחוקים. שלא זכו בהם בכבוש שני. מכאן תדע כי דבר ה' אמת בפיו של הר"ש ז"ל. שהתנא נתכוין לתת סימן גבול כבוש שני. בשתי קצוות המזרח והמערב (וכמו שהרגיש גם הוא ז"ל מדעתו הרחבה. שהנהר אינו נחל מצרים. אע"פ שחזר בו מחמת הברייתא דגטין וירו'. **ובאמת** שאין ממנה ראיה כל עיקר. כי היא הוצרכה לקטע הנסין שבים המערבי. לכן מההכרח להניח קו וחוט מצפון לדרום. שקצהו הוא נחל מצרים בודאי. ועל כן פירשה היא עצמה את הדבר. ואמרה עד נחל מצרים לשון מבואר. משא"כ במשנתנו זאת שנקרא הנהר הידוע. סתמו כפירושו שאינו אלא פרת. כמש"ל שכן קראתו תורה. אמנם של מצרים (הקטן מאד. ולפ"ד כותבי המדינות מתייבש הוא לפעמים בקיץ. שעל שם העמק שהוא בו. נקרא נחל. על כן היה שם נחל משותף לבקעה עמוקה. ולנהר קטן. המושך משם בבקעות ועמקים בימי הגשמים ובזמן הפשרת שלגים. ופוסק בימות החמה. כענין שכתוב ויבש הנחל) נקרא נחל. או נהר מצרים בכנוי. אבל הנהר סתמא לא איקרי. זה אמת ברור) אחר שכבר הניח ליסוד מוסד כלל גדול לכבוש שני שהוא מא"י. הכוונה מפאת מזרח של א"י. אם הידוע ומפורסם בשם א"י מוחלט. שמתחיל מהירדן והלאה למערב. או את"ל כל שהוא נקרא א"י. ומתחיל מצד קצה המזרח הרחוק (דרך כניסתן של ישראל בשתי הפעמים. הוא אוחז) **מעתה** הדבר ברור וידוע שבזה הגדר נכנס משך רוחב א"י המזרחי אשר על יד הירדן על פני ארכו. מתחיל מעבר הירדן מזה או בזה. כלעומת כזיב בכל חבל האורך. הנמשך עד ים האחרון (שאצל כזיב ועכו) שהוא גבול מערב א"י הנודע. והרי א"כ כל תחומי כבוש עזרא קבועים ונודעים ע"י זה. כי כל מה שהוא מחלק שני השבטים ולפנים. או מהירדן והלאה. וכנגדו מהים המערבי ולפנים. הוא א"י המוחלט לכל דבר (עד שיוודע לך מקום שהוא יוצא מן הכלל. כבית שאן) ודרומו נודע גם הוא. ואינו צריך שום סימן והיכר אחר. כי אם הנודע בתורה. שהוא בודאי נחל מצרים. במקצוע מערבי דרומי. ולמטה כנגדו במקצוע דרומי מזרחי. הוא הירדן ומי ירחו ככתוב. **אכן** בצפון הוצרך התנא להגביל א"י על יד הים. עם שקצהו המזרחי צפוני נודע בתורה. מחצר עינן שפמה. אולם למעלה בצפון מערב. הארץ מתרחבת על חוף הים. שמושך הרבה מכבוש שני והלאה לצפון. וכן על פני כל אורך הצפון. יש שם ארץ גדולה רחבת ידים. מה שלא כבשו עולי גולה. עד פרת. שהוא מכבוש עולי מצרים בלבד. זהו מה שצריך

ביאור פרטי. ולזה נתכוין התנא כשאמר מכזיב עד הנהר. שכזיב הוא קצה א"י הגמור (ר"ל בכל זמן) במקצוע מערבי צפוני. והוא על הים. וצריך להוציא משם קו עד חצר עינן והירדן. אל כתף ים כנרת. סוף הצפון קדמה מזרחה. כל שהוא מן החוט ולפנים לדרום. הוא א"י המוחלט בחזקתו מכבוש שני. וכל מה שחוץ לקו עד הנהר. הוא פרת. המושך לצפונה של א"י. והולך על פני מזרחית צפונית. ככתוב צפונה אל יד נהר פרת. ובבל נמי לצפונה מזרחה של א"י היא. ונהר פרת יורד מצפון. בא מהרי אררט. נמשך בשפוע ונופל במזרח בים הפרסי. והוא הגבול הרחוק שלא כבשוהו עולי הגולה. לכן נהגו בו קולא במה שמכזיב עד הנהר. שכולל כל הצפון שחוץ לא"י עד המזרח. וכן מכזיב עד אמנה (כפירוש הירושלמי) שאמנום הוא ודאי סוף כבוש ראשון. במקצוע צפוני מערבי. ומכזיב עד אמנום. שהוא סוף המערב. בחזקת שאינו מכבוש עזרא. **והרי** לפ"ז שפתי התנא ברור מללו. אין בהם נפתל ועקש. אבל לשונו כחרב חדה חותך הגבולים לפי המבוקש וקוצב התחומין. בענין ואופן שאין לנטות שמאל וימין. לא נשאר מכשול טעות ולא ריח דוחק בכלום. על פי דרכנו דרך הקודש יקרא לה באין ספק בעולם. אבל אחז דרכו בקצור הראוי. וכמנהגו הנאות לתנא. לדבר בלשון צח כולל ומבואר. לפיכך. כך יש לנו לומר. שהתנא שם זכר כזיב לנקודה. שעליה יסוב החוג למזרח ולמערב. על פני רוח הצפון (כחצי עגולה) כי הנהר הוא בצפון. ומושך עד כנגד קרן זוית המזרח. ואמנום. אמנם הוא קרן מערבית צפונית המקבילו. וכזיב עומד על שפת הים וכן עכו. משוכים לדרום ולמזרח בערך אמנום. הבולט יותר בקצה המערב. **ומכאן** תבין ותשכיל ג"כ מה נמרצו אמרי יושר. ומה נמלצו דברי רז"ל בברייתא דגטין. ששנו ההולך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך. ח"ל. שנתקשה בו בכו"פ. אולם האמת יורה דרכו. שכך הוא בהכרח. כי אותה סוגיא מנחת עכו. לסוף צפונה של א"י. הגמור. דהיינו כבוש שני. ומשם והלאה לצפון. אינו בכלל א"י האמיתי. אלא רצועה יוצאה מעכו לכזיב. שהוא נוטה לצפון מערב עכו. נמצא מה שמכזיב למזרח. שהוא מימין הדרך. הוא ח"ל בהכרח. כי תכף נגד עכו מתחיל ח"ל. ואין עוד א"י לצפונה של עכו (והיינו ספיקא דמזרח עכו. ששנינו שלהי אהלות. לפי שמתחלה נסתפקו. אם נגד מזרח עכו. מתחיל ארץ העמים. וק"ל) כי אם רצועה דכזיב בלבד. אבל מזרח הדרך. הרי הוא בחזקת ארץ העמים. **אכן** למערב הדרך. הוא כזיב. שהולך עד הים. ככתוב מחבל אכזיבה. וכולו א"י בלי ספק. ומאחר שהוא א"י. אי אפשר שיהא שם ח"ל למערב כזיב. ששם הים. גבול א"י למערב. הילכך היא הגירסא הישרה והצודקת. לא תוכל להיות בהפך זה. וכן תפס הר"מ בחבורו. והכל נכון ברור שריר וקים לע"ד בס"ד. **ולתועלת** המעיין אצייר כאן גבולי א"י ע"פ המובן לנו במשנתנו זאת.#

משנה לחם

מכזיב ועד אמנה עמ"ש רע"ב. שהוא הר ההר הכתוב בגבולות הארץ. והוא צפוני מערבי לא"י. **אמנם** יש עוד הר ההר אחר. רחוק ממנו מאד. והוא מקביל מן הקצה אל הקצה שכנגדו. הלא הוא הר ההר ששם מת אהרן ויקבר שם. והנה הוא במקצוע דרומית מזרחית בקצה ארץ אדום. ככתוב בפרשת חוקת.

משנה לחם

אמנה כמו מראש אמנה.

משנה ב

דשים וזורין ודורכין. היינו פירושא דרישא. דדברים הללו עושין אותן בתלוש. והדר קמפרש לסיפא. דקתני לעיל אבל לא במחובר. והא איצטריכא ליה דלא תימא כל מלאכה שבמחובר אסורה. אפי' אינה מלאכה גמורה. כגון המעמר במחובר כדי שיהא נוח לו לקצור. קמ"ל ומעמרין נמי אפי' במחובר. אלא שאין קוצרין וכו' זהו שנאסר במחובר מפני שהוא גמר מלאכה. אבל עימור מ"מ מותר כיון שאין זה גמר מלאכתו:

והך סיפא כולה כדי נסבה. דהא ממילא ידעינן מאי תלוש ומאי מחובר. אי לאו משום דקבעי לפרושי ומעמרין. דשייך במחובר נמי ואפ"ה שרי כדאמרן. ואיידי דקבעי למתני סיפא ומעמרין. תני נמי דשין וזורין כך נ"ל. ומתיישב מ"ש בתי"ט מעירבוב הסדר:

ושוב ראיתי בפירוש הרא"ש שמיישב באופן אחר. דמשו"ה תני ומעמרין גבי אבל לא קוצרין. למימרא דעימור דבשעת קצירה דווקא הוא דאסור אבל אחר שקצר מותר לעמר. ודייק לישנא הכי ומעמרין אבל לא בשעה שקוצרין וה"ה לדורכין אבל לא בשעה שבוצרין ופירושו נכון. אלא שיש בו דוחק קצת בלשון וק"ל:

משנה לחם

בסוריא היא כוללת גם ארם דמשק. לצפונה של א"י. **וצ"ע** אם גם ארץ פלשתים בכלל. שהיא למערבה. עיין קונטרס גדר ישוב א"י.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה דשים. כגון המעמר במחובר. כדי שיהא נוח לקצור. נ"ב (כי הא דתנינן התם שלוחי ב"ד עושין אותו כריכות במחובר).

משנה לחם

שם סוף פיסקא. מערבוב הסדר. נ"ב **וי"ל** ג"כ שישר סדר זה. בערך הכובד שיש בכל אחת ממלאכות הללו. שכל השנויה תחלה. קלה מאותה של אחריה. דוק ותשכח. הילכך בדיוקא נקטינהו הכי. דקמ"ל רבותא בכל חדא. וה"ק. לא מיבעיא דישה דשריא. אלא אפילו זרייה. וכן כולהו. לא זו אף זו קתני. וברור.

משנה ג

אסורין. פיר' בתי"ט בלישנא קמא ויאכלם בקדושת שביעית עכ"ל.

ולא ידענא מנליה האי. דלענ"ד ליכא מאן דפליג בהא דספיחי ירקות גינה אסורין באכילה. וכי קמפלגינן בין אכילה לקדושת שביעית. בירקות שדה הוא דאיכא לפלוגי. דאף על גב דלא גזרו על ספיחיהן לאוסרן באכילה. מ"מ נהגא בהו קדושת שביעית. אבל בגזרת חכמים דספיחין (בין שאסרום מפני שגדלו בשביעית או שהוסיפו בה גדולין הכל

א') לא ידענא מאן פליג עלה. ונראה שהכל שוין בדבר. ולא כמ"ש הרב ז"ל גם בפרקין דלעיל. ועמ"ש שם בס"ד:

משנה ד

משיעשה כיוצא בו. מפני שרבה ההיתר. וסיים הר"ש אע"ג דבירק אזלינן בתר לקיטה. מ"מ חיישינן שלא יהא מן הנלקט בשביעית עכ"ל:

פירוש לדבריו דאע"ג דנלקט במוצאי שביעית. ובירק אזלינן בתר לקיטה. א"כ למאי צריך שיעשה כיוצא בו כי היכי דלבטיל. הא בלאי הכי לשתרי משום דנלקט בהיתר. מ"מ אסור ליקח הירק במוצאי שביעית קודם שיעשה כיוצא בו דחיישינן שמא יהא מן הנלקט בשביעית:

והא. ודאי דלהרע"ב לא ס"ל הכי דודאי לא אזול בתר לקיטה לקולא. כדכ' בהדי' לעיל במ"ג. וגם הר"ש גופיה לא ס"ל הכי במסקנא. ולא יפה עשה הרב תי"ט ז"ל שהעתיק דבריו הללו (דהוה סא"ד דהר"ש) בסתמא. כאילו כללא דמילתא דירק בתר לקיטה בין לחומרא בין לקולא. וכ"ש אחר שאין כן דעת הרע"ב כמ"ש בבירור. והרב תי"ט לא קיבל עליו רק לבאר שטת המשניות ע"פ דרכו של הרע"ב בלבד. כאשר יעד בהקדמתו שאינו חושש כאן לדעת שאר המפרשים ז"ל. ופשוט שלדעת רע"ב א"צ לחששה זו. דבלא"ה נמי אפילו נלקט בודאי במוצאי שביעית אסור כל זמן שלא נעשה כיוצא בו. ואפילו הוסיף גדולין למ"ש. לא מהני לבטולי העיקר שגדל בשביעית כדלעיל:

משנה לחם

בלח"ש דאע"ג. נ"ב דהאידנא שכיח דהתירא. דכי נמי רבי בשביעית. לשתרי כיון דנלקט כו'.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה ר"א. אחר מודה בשאינו אומנותו דשרי. נ"ב (והיינו לעצמו בלבד. ובאומנותו בכך שרי אפילו למכור וליקח דרך עראי).

משנה ה

משנה לחם

לולבי האלה והבטנה והאטדין צ"ע דלא תנן נמי הכא דין לולבי הדקלים ומכבדות של תמרה. ובדקתי בתוספתא וירושלמי. גם שם לא מצאתי. **ולא** ידענא מ"ט שביק להו. מכדי אכפל ותני כל הני. מאי שייר דהאי שייר. ועמ"ש בס"ד מי"א פ"ג דסוכה.

פרק ז

משנה א

ומאכל בהמה. או או קתני או מאכל בהמה או ממין הצובעי' כו':

עלה הלוף יש לו ביעור. ואע"ג דהלוף ועליו מתקיימין הרבה בארץ כדכתב הרע"ב לעיל פ"ה מ"ג. ואנן תנן ואינו מתקיים בארץ צריך לומר דלא מיקרי מתקיים בארץ. אלא א"כ אינו מתקלקל לגמרי במחובר. אף שעומד זמן רב שסוף הצמחים היוצאין ממנו שנעשין כאביהן. משא"כ בעלה הלוף אע"פ שעומד זמן הרבה. אין סופו להקשות אלא מתקלקל ונובל בסופו ועמ"ש לקמן מ"ה בס"ד:

משנה ב

דמיהן מתבערין עד ר"ח. נראה לי דהכי פירושו דמיהן אם מכרן עד ר"ה מתבערין. אבל לאחר ר"ה אם מכרן. אין דמיהן מתבערין. דבודאי דמי פירות שביעית. אין ביעורן אלא לאחר ר"ה דווקא. אלא הא קאתי לאשמועינן דהני שאני. כיון דאין לדמיהן ביאור אלא משום חומרא. כדא"ל ר"מ מחמיר אני בדמיהן מבהן. ס"ל דלא החמירו בדמיהן של אלו. אלא במה שמכר מהן בשביעית עצמה. מאחר שאין להם דין ביעור מדברי תורה. די להחמיר לטעון ביעור לדמיהן שלפני ר"ה. ולא לדמיהן של אלו שנמכרו לאחר ר"ה. וידמה שזה הפירוש נכון מאד בכוונת המשנה. והמפרשים ז"ל נבוכו בלשון זה:

משנה ג

ולא יצבע בשכר פירוש במיני הצובעין שלקטן הצבע לעצמו וזכה בהן מן המופקר. דאי בשל בעל הבית שלקט צובעין דשביעית לצרכו בלבד.. נ"ל פשוט שרשאי הצבע לצבוע לו בהן בשכר ומיירי דלקט הצבע יותר מכדי צורך עצמו. ורוצה לצבוע לאחרים בשכר הוא דאסור:

אי נמי אפי' לקט לעצמו והותיר אסור לצבוע לאחרים. דלא דמי ללוקט ולוקח דבסמוך דכי הותירו שרו. דשאני צבע דאורחיה בהכי. ואי שרית ליה כה"ג. איכא למיחש שמא ירבה בשבילן. דמשו"ה גזרו נמי בצבע שאפילו בטובת הנאה שלא בשכר לא יצבע לאחרים כלל:

ותו איכא לפלוגי ביניהו. דהני דלקמן ודאי שאנו. דכשהותירו לא מינכרא מילתא דלא עבדי מידי. משא"כ בצבע שעושה מלאכה בהן אחר שהותירן. ומשתכר גם במלאכה שעשה בפירות שביעית. והשביחן במתכוין למכרן. מינכרא מילתא טובא ודמיא טפי לסחורה ממש. ומשו"ה אחמירו בה סגי כדאמרן. דאפי' במתנה אסור. משום דאי לאו דהוה ליה הנאה מניה לא הוה יהיב ליה. הדר הויא לה מתנה כמכר. והוא בכלל מה ששנינו בשכר. ודווקא הכא מטעמא דאמרן. אבל באידך אע"ג דמכר אסור כבפ"ח. אפ"ה מתנה שריא מטעם הנ"ל. ועמ"ש בס"ד מ"ד ומ"ה:

ולא בנבלות. כתב הרע"ב ולא אסרו לעשות סחורה. אלא בדבר העומד לאכילה עכ"ל. ונתקש' בו הרב תי"ט דמשמע דרבנן הוא דאסרי. והרי ממקרא הוא נדרש דכתיב וטמאים יהיו לכם והאריך בזה:

ונ"ל שלא לצורך דאטו כולהו בחדא מחיתא מחיתינהו. דהא ודאי איכא מנייהו דאין איסור בסחורתן אלא מדבריהם. וכדפירש הרע"ב לעיל בהדיא בטעמא דבכורות ותרומות דילמא משהי להו. שמע מנה. דע"כ לא מדאורייתא אתסרי. והכי הוא ודאי דהא בהני לא משכחת קראי לאסור בהנאה. והוא הדין נמי לטרפות ליכא קרא. ונבלה נמי הא פרט בה הכתוב או מכור לנכרי למשרי הנאתה. הא על כרחך לא אתי קרא אלא לשקצים ורמשים:

וא"ל לנבלות נמי דבכללא דטמאים איתא ודלאו דידיה דלא ליזבון מאחריני איכא למימר דאסיר מדאורייתא. מיהו הני דאמרן לא אסירי אלא משום גזרה דרבנן. והיינו דקמשמע לן דאע"ג דרבנן גזור בכל מידי דבר אכילה הוא. אפ"ה לא גזרו בבעלי חיים העומדים למלאכה וזה פשוט:

ומעתה אין הכרח למ"ש הרב תי"ט מסברתו כאילו כולן שוין באיסור זה. אף שהרב בט"ז בסימן קי"ז כתב ג"כ כדבריו:

עוד כתב במ"ב ז"ל ומיהו ק"ל סוגיא דפ"ק דבכורות [דף ו' ע"ב] דאחריצי חלב קאמרינן דילמא לסחורה. אבל חלב אסור משום אבר מן החי. משמע דאפ"ה לסחורה שריא והניחה בקושיא:

ולק"מ לפום מאי דכתיבנא דהיכא דליכא קרא לא מיתסרא סחורה בדבר אכילת איסור. אם לא מדרבנן. והתם נמי ליכא קרא לאסור אמ"ה בהנאה. ואפי' לר' אבהו דגם איסור הנאה במשמע דלא תאכלו [פסחים ד' כ"א ע"ב]. מכל מקום הא שמעינן על כרחך דחלב רחמנא שריא. מדאסר בשר בחלב ומדגלי קרא בפסולי המוקדשין תזבח בשר ולא חלב. כדאיתא התם דמשו"ה פשיטא לן דחלב דחולין בהנאה שרי. אפילו אי ס"ד דאסיר באכילה כאמ"ה. ואי הכי הא אפקיה קרא להתירו בהנא' והוי ליה דומיא דחלב דשרייה רחמנא. וגם חכמי' לא גזרו עליו. וכל זה ברור ודוק:

ובר מכל דין לא ידענא מאי קשיא ליה דאטו סלקא אדעתיה דלהוי חלב חמיר מנבלות וטרפות דבאמת אסירי דאורייתא. ואפ"ה שרו לסחורה בנזדמנו לו בביתו דפשיטא דמותר למוכרן וכמבואר להלן ובמתני' דלקמן. וא"כ מאי קשיא ליה מחריצי דוד. הא התם נמי מהכי מיירי. שעשאן מחלב שלו מצאנו ומבקרו של ישי. וסד"א ששלחן לסחורה לשר האלף שימכרם ויהנה בדמיהם. ומשני שפיר דבמלחמה אין דרך להוליך

סחורה למוכרה. כיון דלא חזיא לאנשי המלחמה ישראל לאכילה. ולא שיעלה על הדעת שישי קנה החריצים לעשות בהם סחורה וק"ל:

משנה ד

רי"א אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר. י"ל דר"י לא פליג את"ק אלא במה דנקט ציידי. דאיהו לא בעי ציידין דווקא. אלא מי שהוא. ומכל מקום לא שרי נמי אלא בנתמנה לו לפי דרכו. דהיינו כנזדמנו לו דת"ק. ור"ל שמצא לפי דרכו קן עופות טמאים שרי למכרן. ולא עוד שאפי' ישראל אחר לוקחן ממנו להרויח בו מותר. ובלבד שלא תהא אומנותו בכך:

והיינו דקאמר לוקח ומוכר דכל שנתמנה לידו בהיתר. לא נאסרה הלקיחה והמכירה. כשהיא דרך עראי שאין אומנותו בכך. והא לא אתפרש בדברי הת"ק. דאפשר לומר ת"ק נמי מודה בשאין אומנותו דשרי. דהיינו נמי בנזדמנו דרישא דציידין. וקאתו חכמים ואסרי לעולם. אפילו ליקח ולמכור דרך עראי ומציידין שבאו לידיהן בהיתר כך נ"ל:

ומ"ש בתי"ט דלחכמים לצייד שרי אפילו מכוין לצוד טמאין. הוא תמוה בעיני. גם סתם תנא בתרא לאוסופי קאתי. ומסתברא כדאמרן:

משנה ה

לולבי זרדים והחרובין כו' יש להן ביעור. שהן רכים ונאכלים. וצ"ל שאינן מתקיימין במחובר ונובלין כמו העלין. לפיכך יש להן ביעור. ואפשר אע"פ שמתקיימין ג"כ זמן ארוך. מ"מ בסופן מתקלקלין כדבעינן למימר בס"ד. לפיכך אין להם דין המתקיים בארץ:

ולכאורה נראה לומר דכיון דהני לולבים לאו מתקיימין נינהו. כל שכן עלין דידהו שנושרין. ואין להם ביעור. ומשו"ה לא אצטריך למיתנינהו. דלאו ממילא שמעת להו. ותו דהיינו נמי דתני סיפא אבל לעלין יש ביעור. דקאי אכולהו דתנן הכא וארישא דמתני' נמי. וברישא לא אצטריך לפרושינהו בהדיא כדאמרן. ואפי' לולבין דרישא. לא נסיב להו אלא משום דקבעי למתני סיפא לולבי האלה. דקמ"ל דאיכא לולבין דאין להם ביעור. כך היה עולה על דעתי פירוש משנתנו זו:

אלא שמצאתי להרמב"ם בחבורו פ"ז דשמטה [הל' ט"ז] חידוש נפלא דדווקא נקיט לולבי זרדין וחרובין. אבל לעלין שלהן אין ביעור לפי שאינן נובלות ובלות וזה דבר זר אל השכל שהעלין יתקיימו במחובר והענפים יבולו. ואי אפשר לי לקרבו אל הדעת. ואם קבלה נקבל על כרחנו שכך הוא בהדיא בירושלמי פ"ט (וי"ל שאין טעמו כמ"ש הר"מ אלא לפי שעלין גדלין תדיר) ותולה אני בקוצר הבנתי:

ואולי לולבי הזרדין הן גידולין בפ"ע שאין מוציאין עלין. אלא גדלין בראשו של אילן כעין לולבי התמרים שאין נושאין פרי ולא עלין. אלא שאלו רכין וראוין לאכילה. ואינן דומין ללולבי האלה והבטנה דסיפא שהן ענפים רכים המוציאין עלין ופירות גדלין בהן. ומגופא דאילן הוו שכן סופן להקשות כמוהו. אע"פ שבעודן רכין עומדין לאכילה. אבל עלי הזרדין והחרובין קשין מלולבין שלהן:

מ"מ לא נתיישב לי איך ניתן לעלין דחרובין דין המתקיים שאין לו ביעור. אטו מי עדיפי מעלי הלוף דתנן ריש פרקין דיש לו ביעור. ואע"פ שמתקיים בארץ שנים הרבה כדאי' לעיל פ"ה [משנה ג']:

וגם יקשה עלינו מאד שלא פירשה משנתינו דין העלין דרישא דהוא איפכא מסיפא. ומ"ט שתיק מנייהו. וטפי הוה צריך לאשמועינן מנייהו. דחידוש גדול מאד הוא שיש לעלין דין המתקיים בארץ. ואף מן הירו' דמייתי התי"ט בסמוך קשיא להרמב"ם ז"ל:

מפני שנושרין מאביהן. וכתב הר"ש בירו' פריך אדריש פרקין דתנן העלין יש להן ביעור והרי העלין אין נושרין מאביהן ומשני דלולבין דהכא סופן להקשות נעשים כאביהן עכ"ל העתיקו התי"ט:

ור"ל דבריש פרקין תנן עלי הלוף השוטה יש לו ביעור. והרי עליו אינן נושרין מאביהן כדאיתא ריש פ"ה. והו"ל כלולבי האלה דהכא. דאין להם ביעור מפני שאינן נושרין. ומשני דלולבין דהכא שאני דסופן להקשות. כדפרישנא לעיל דענפי אילן הן והרי הן מתקיימין כמוהו. שאין כלין ובלין באורך הזמן אלא מתקשין כאילן. והיינו נעשין כאביהן דקאמר. משו"ה אין להן דין ביעור כאילן עצמו. אע"ג דבעודן רכין חזו לאכילה. דמשו"ה יש להן שביעית. משא"כ בעלי הלוף דאע"ג דמתקיים בארץ טובא. מ"מ אין סופן להקשות וליעשות כאביהן. שסוף סוף בכלות לחותן הן נובלות וכלות. לכן הן בכלל שאינו מתקיים בארץ ויש להן ביעור:

וא"כ תמה על עצמך אם יסבור הירו' הזה כדעת הר"מ ז"ל הנז' וכי עלי החרובין סופן להקשות כאביהן. ועוד דאי איתא דס"ל הכי מאי איריא דרמי עלין אלולבין. רמי עלין אעלין דמדתני הכא ברישא לולבין יש להן ביעור אבל עלין אין להן ביעור. ש"מ דאפי' עלין היכא דאין נושרין מאביהן. אין להם ביעור. ואמאי תנן לעיל בעלי לוף דיש להן ביעור. והרי אין עליו נושרין מאביהן. ומאי דוחקיה למרמי עלין אלולבין:

אלא ע"כ הירו' דהכא לא ס"ל דיש חילוק בין עלין ללולבין דרישא וכדפרישית. וכבר רמזתי דמ"מ י"ל דאין סתירה בירו' עצמו:

והתם בפ"ט דקיהיב להו לעלין דין המתקיים. ה"ט דאע"ג דודאי אף הן נושרין מאביהן. מ"מ אינן כלין לחיה מן השדה. שלאחר שנתלשין או נושרין. חוזרין וגדלין ומוציאין עלין מחדש כל ימות השנה. משא"כ עלי הלוף אי שקלת להו לא הדרי רבו ודוק:

משנה ו

והקטף. עמ"ש בחידושי נדה ד"ח. ומ"ש תי"ט בסמוך דמוכח שם דהיינו שרף הנוטף מן העלין ומן הפרי. לא הבנתי דהא לר' פדת בכל גוונא קמיירי ולר"ז במסקנא איירי באילן שאינו עושה פירות. וכן לפירוש הרמב"ם דמייתי איהו ז"ל גופיה. וכמ"ש לפנינו בעזה"י.

אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי. הרע"ב וכן הרמב"ם מוקמי למתני' באילן שאינו עושה פרי. ולדבריהם ס"ל לת"ק דידן דקטפו זהו פריו. ור"ש סבר קטפו לא זהו פריו:

ואתיא כלישנא בתרא דהתם. דמוקי ר"ז למתני' כחכמים דהיינו כר"י דערלה. דמעמיד בשרף הפגים אסור מפני שהן פרי. וה"ה לאילן שאינו עושה פירו' דמודה ביה ר"י דקטפו זהו פריו. ולא פליג אר"א אלא בגווזא דאילן העושה פירות:

והשתא להרמב"ם בחיבורו בפ' ז' מהלכות שמיטה הל' י"ט ניחא דפסק כת"ק דהכא דאתי כחכמים. אלא הרע"ב דפסק כר"ש מאי טעמיה דס"ל כיחידאה:

י"ל דהיינו טעמיה דהא במסקנא לא קאי תלמודא כר"ז אלא כר' יוחנן דמוקי למתני' כר"א דערלה [פ' א' משנה ז'] וחכמים פליגי עליה אפי' באילן שאינו עושה פירות דקטפו לאו היינו פריו. וקיי"ל התם דאין הלכה כר"א אלא בד' דברים וקאי ליה ר"ש בשטת ר"י דערלה והילכתא כוותיה (וכבר העיר בכ"מ מדוע לא פסק הר"מ ז"ל כמסקנת הסוגיא ונדחק ע"ש).

ולפ"ז צ"ע מאי דעתיה דהרע"ב הכא בקטפא דפירא. מי נימא דפליג נמי ר"ש כי היכי דפליג באילן שאינו עושה פירו' דעדיף מני'. או דילמא בפירא גופיה מודה לת"ק. דהא קם ליה בשטת ר"י דערלה. דקאמר התם בהדיא שרף הפגים אסור שהם פרי. וכי היכי דמודה ר"י התם בקיטפא דפירא ה"ה נמי הכא והילכתא כוותיה:

אבל באמת כי דייקינן בסוגיא דנדה אינו נראה כן. דאי הכי מאי דוחקיה דההוא סבא בשם ר"י דמוקי למתני' כר"א ודלא כהילכתא. לוקי לת"ק כחכמים וכהילכתא:

אלא העיקר. דמאן דפליג באילן שאינו עושה פירות דקטפו אינו פריו. כל שכן באילן העושה פירות. כדקאמר תלמודא התם בהדיא. וסתמא לא שנא דגווזא. ל"ש דפירא גופיה לאו פירא הוא לענין שביעית:

ואע"ג דלענין ערלה הוי פירא. היינו משום דרבייה קרא כדדרשינן מאת פריו הטפל לפריו. אבל גבי שביעית לא. וכמו שצ"ל גם אליבא דר' פדת (ול"ק קושיות התו' שם) דס"ל בפירא נמי פליגי. דמשו"ה מוקים לה כר"א ולא כר"י אע"ג דמחמיר בערלה.

והכי נמי מסיק הר"ש אליבא דר"פ מאן דאסר הכא אפי' בדגווזא. ומאן דשרי שרי אפי' בדפירא. דהכא ל"ש לן כמו בערלה:

ונראה דאפי' ר"ז בלישנא בתרא לא מפליג לענין שביעית בין פירא לגווזא. דאל"ה מאי דוחקיה למיהדר ביה מאוקימתא קמייתא לגמרי. ולאוקמי באילן שאינו עושה. דבאילן העושה פירות כר"פ ס"ל. דפליג ר"י. אכתי ליפלוג בדידיה ולימא ואב"א אע"ג דפליג ר"י באילן העושה פירות ל"פ אלא בדגווזא. אבל בפירא גופיה כר"א ס"ל. כדשמעינן ליה גבי ערלה. ולעולם תנא דידן כר"י. אע"כ ר"ז מודה נמי כדאמרן:

מפני שאינו פרי. כתב הר"ש וא"ת האי קטף ה"ד כו'. וי"ל דהנאתן וביעורן שוה ומצינו למימר דמאן דשרי משום דבטל אגב העץ דבקטפא דפירא כתבתי דכ"ע מודו דהוו פירי עכ"ל התי"ט ואף התירוץ לקוח מדברי הר"ש אלא דמיגז גייז ליה. ושפיר עביד דלא אמר ליה משמיה דהר"ש דלקושטא לא ס"ל הכי. אלא בדרך הו"א קאמר הכי:

ור"ל דאי הוה מצינן למימר דפליגי הכא ת"ק ור"ש בקיטפא דגווזא. הוה אתי שפיר דמצי למימר מאן דשרי משום דבטל אגב העץ. אבל השתא ליתא. דהא לר"פ בקטיפא דפיר פליגי ולר' זירא נמי ליכא למימר הכי. דאי ללישנא קמא פליגי התם בערלה בדגווזא. ובפירא מודו חכמים לר"א. ומוקי לת"ק דידן אפילו לחכמים דהתם. והכא במאי עסקינן בפירא ואפ"ה פליג ר"ש דאיהו מיקל טפי מחכמים דערלה. ואי ללישנא בתרא דר"ז. אע"ג דמודו כ"ע בקטפו דאילן שאינו עושה פירות. מ"מ לא מודו באילן העושה פירות כמ"ש למעלה:

ואף לשטת הרמב"ם ז"ל דלעיל דקטף דפירא בעושה פירות. שוה לקטף דאילן שאינו עושה פירו'. היינו דוקא אליב' דת"ק דידן דפסק כוותיה. אבל לר"ש פשיטא דאפילו להרמב"ם לית דין ולית דיין דלא שנא דגווזא ל"ש דפירא. לאו פירי הוא זה ברור לענ"ד. וכ"ש אליבא דסבא משמיה דר"י. דליכא למ"ד דקיטפא דפירא פרי הוה וכנז':

ונ"ל דאגב ריהטא כתב הרב תי"ט כן דכ"ע מודו. דר"ש ודאי לא מודה. וגם הוא לא כתב כן למעלה. כ"א אליבא דת"ק. ונתחלף לו ת"ק בדר"ש. או ר"י דערלה בר"ש דהכא:

ולפום מאי דכתיבנא היינו טעמיה דר"ש. דשרי אפילו בקיטפא דפירא משום דליכא קרא. ורבנן דהיינו ת"ק דאסרי אפילו בדגווזא ולא בעו קרא. דשאני שביעית דאפילו אוכלי בהמה אסירי. משו"ה לא צריך קרא לרבוייה. וכדמשמע מהר"ש ז"ל וזהו הנכון

משנה ז

ורד חדש. של שביעית שכבשו בשמן ישן של ששית. ילקט את הורד ויאכלנו. והשמן מותר ואין בו קדושת שביעית. דוורד לא יהיב טעמא בשמן עכ"ל הר"ש ז"ל. העתקתיו כדי לעמוד ממנו על פי' משנתינו היותר מחוור:

וצריך להבין הא דקאמר הר"ש הכא ילקט הורד ויאכלנו. דהיכי מיירי אי בהגיע שעת הביעור אמאי יאכלנו. של שביעית הוא וחייב בביעור. אליבא דהר"ש כדכתב לעיל במ"ו. דיש לורד ביעור. אלא על כרחך בלא הגיע שעת הביעור מיירי. א"כ מאי צריך למימר דהשמן מותר משום דלא יהיב ביה טעמא. וכי נמי יהיב טעמא. מאי הוי. אטו טעם חמור מן העיקר. ואם הורד מותר. כ"ש השמן שהוא של ששית. ואעפ"י שקלט טעם הורד. ואם לומר שאין קדושת שביעית בשמן. א"כ לא הוי דומיא דסיפא דאיירי בביעור:

ותו קשיא לי בדברי הר"ש דקמתמה על הירו' דמוקי לה בתרי פתרי. וכתב ז"ל ודבר תימה הוא. מאי קשיא ליה אפי' איירי בחד פתרונא כגון וכו' וסיפא בורד של ששית בשמן של שביעית דהאי חייב בביעור דשמן נותן טעם בורד ע"כ:

ותמה על עצמך ביעור מאן דכר שמיה. הא לא איירי ברישא אלא קודם הביעור כדאמרן. וא"כ על כרחך להר"ש נמי צריך לאוקמי למתניתין בתרי טעמי. דלא דמיא רישא לסיפא. ומאי טעמא קמתמה על הירו'. גם מ"ש הר"ש דורד אינו נותן טעם בשמן ושמן נותן טעם בורד צ"ע מנ"ל:

ונראה לי דהר"ש נמי ס"ל כמ"ש הר"מ ז"ל. דורד חדש אין כחו חזק לתת טעם בשמן מיד. אבל ישן ודאי נותן טעם בשמן דסברא הוא. וזהו שאמר הר"ש מ"מ האי חייב בביעור דשמן נותן טעם בורד ר"ל משום דבסיפא הורד ישן הוא. לכן נותן טעם וקולט טעם ונאסר הכל. ולא תלה נתינת הטעם. בשמן. אלא מפני שהוא האוסר בסיפא.

אבל ברישא שהורד חדש. אין כחו יפה ליתן טעם בשמן מפני שהוא לח עדיין. לכן אינו אוסר השמן. וכולה מתני' בחדא טעמא מוקי לה. ורישא נמי משום ביעור נסבה:

וה"ק ורד חדש בישן ילקט הורד קודם זמן ביעורו והכל מותר. דהורד יכול לאוכלו מיד. ואשמועינן תקנתא לגבי שמן. דהשתא אפי' משהי ליה עד שעת הביעור שרי. כיון דורד חדש לא יהיב ביה טעמא. ולא נהגא ביה קדושת שביעית ולא ביעור. וקמ"ל בסיפא דישן בחדש שנותן טעם מיד. אין לו תקנה. אפילו לקטו קודם שעת הביעור כבר קלט טעם השמן. ע"כ חייב בביעור אם ישהנו עד שעת הביעור. דשביעית אוסרת שלא במינה בנ"ט. וה"ה לענין קדושת שביעית דנהגא בורד מיד:

והשתא הויא כולה מתני' בחד טעמא וחד פתרא, משו"ה שפיר קמתמה על הירו' דמאי דוחקיה לאוקמה בתרי פתרי. כיון דע"כ הירושלמי גופיה נמי ס"ל דשאני ורד חדש מישן. שזה נותן טעם. וזה אינו נ"ט. וכדבעינן למימר. דודאי הירו' מפליג בהכי. והר"ש הבין בו כן:

אלא דאיכא בינייהו. הר"ש סובר אליבא דהירושלמי הורד הישן מאחר שנתחזק כחו. ותן טעם מיד וקולט הטעם כמו כן מיד. דכי היכי דפלט הכי נמי בלע. ואי הכי שפיר מיתוקמא סיפא דמתני' בורד של ששית דמיתסר. ובהכי הויא מתניתין בחד פתרונא דעדיף. היינו דקמתמה אירושלמי:

אבל באמת נראה לי שהירו' חלוק בזה מהר"ש. דאע"ג דודאי לדידיה נמי שני ליה בוורד בין חדש לישן. שזה נותן טעם וזה לא כנז' שהכל שוין בכך. מ"מ ס"ל להירו' דורד ישן אין כחו יפה אלא לאסור ולא ליאסר. שהוא פולט ואינו בולע. דומיא דההיא דתנן שילהי פ"י דתרומות [משנה יא] היינו טעמי' דהירושלמי דלא מצי לאוקמי לסיפא בורד של ששית. דקים ליה דאינו נאסר מיד אע"פ שהוא ישן. וכחו גדול ליתן טעמו בשמן. אעפ"כ אינו מקבל טעם השמן להיות נאסר. משו"ה שבקה למתני' דדחקה ומוקמא נפשה בתר פתרי כנ"ל נכון. והא הוא דלא אסיק הר"ש אדעתיה דאיכא לפלוגי בהכי. והוה ס"ד דכי אמרינן דורד נותן טעם. הכי נמי דקולט את הטעם וכנז'. אבל ודאי כ"ע מודו דורד חדש אינו נ"ט.

והרבתי"ט הבין דהר"ש מפרש אליבא דהירוש' דה"ט דרישא דמתני' דורד חדש אינו אוסר משום דאכתי לא הגיע שעת הביעור. אף על גב דאליבא דירו' לא שני לן בין ורד חדש לענין נתינת טעם. דלעולם חדש וישן שוין אליביה דנותנין טעם מיד. ולא אסיר בסיפא אלא משום דמיירי לאחר שעת בעורו. ולהכי קא קשיא ליה ז"ל. א"כ מ"ש רישא דורד חדש אינו אוסר. והלא כבר נתן טעם בשמן מיד. והרי כבר כתב הרע"ב דאף קודם הביעור בנ"ט עכ"ל. וכתב עוד דקשיא נמי דהר"ש דידיה אדידיה וכו'. ועוד וחק בפרושם כולה מילתא תליא בשעת ביעור. ולמאי תנן חדש בישן ליתני ורד שכבשו בשמן וכו' ע"כ. ור"ל דבין חדש בין ישן משמע:

איברא לפום מאי דפרישנא הכל ניחא. ומשום האי קושיא ודאי צ"ל דלהירושלמי נמי פשיטא לי' דורד חדש וישן אינן שוין. שזה נ"ט וזה אנ"ט. דמשו"ה פלגינהו תנא. ורישא דמתני' ה"ט דשרי. משום דליכא נ"ט לגמרי. ול"ק מידי דהר"ש דידיה אדידיה דלדידן אתי שפיר וק"ל:

ונפלאתי מאד ממ"ש הרבתי"ט דהר"ש לא פירש בדבריו בהדיא. דס"ל קודם ביעור שלא במינה נמי בנ"ט. ורצה לפרש לשון הר"ש דה"ק אבל שלא במינה ל"מ קודם הביעור דאינו אוסר כלל ע"כ. ולפ"ד אין שביעית אוסרת קודם הביעור כלל. אפילו בנ"ט לא במינו ולא בשאינו מינו וק"ל. וחשב שכן דעת הר"ש שרי ליה מריה וכמדומה שמפני טרדת עיונו לא ראה מה שכתוב לפניו שכן פירש הר"ש בהדיא ברישא דסיפא דשביעית אוסרת כ"ש במינה. כגון לאחר הביעור. אבל קודם הביעור אין בו קדושת שביעי' עד שיהא בו בנ"ט. אם במינו דינו בנ"ט. כ"ש שלא במינו דעיקר שיעורא דנ"ט לא שייך אלא גבי שלא במינו. וגבי מינו אינו אלא חומרא. כיון דלא אתי לידי נותן טעם:

הרי שדבריו מפורשים מבוארים כדברי הרע"ב כי ממנו לוקח פירושו. ואולי נשמט לשון הר"ש בכאן בנוסח שהיה לפני הרבתי"ט וקצת הוכחה. שהרי אין בלשון הר"ש כמ"ש תי"ט. אבל הברור כמ"ש דאפ"ה לא קשיא כלל. דוק היטב ותנוח דעתך בעזה"י:

ומין במינו כ"ש. מ"ש הרע"ב והר"ש ז"ל שקודם הביעור אין בו קדושת שביעית עד שיהא בו בנ"ט אפילו במינו. צריך עיון מנ"ל ז"ל ואף על פי שהרבתי"ט ז"ל. היה סבור לומר שאפילו בנ"ט אין בו דין קדושת שביעית כמ"ש לעיל. ורצה לייחס אותה דעה זרה להר"ש ז"ל. חלילה לו להר"ש ז"ל לומר כן. כאשר הראת למעלה כי משגה הוא אצל הרבתי"ט ז"ל לחשוד הר"ש בכך:

ואולם אני תמיה בהפך מאין למד הר"ש לומר כן. ואפילו הא דבעי נ"ט קשיא לי. דלדידי הוה מסתברא כיון דכללא הוא גבי תנא דמתניתין לכל איסורין שבתורה דמין במינו במשהו. א"כ מ"ש גבי קדושת שביעית דליבעי נ"ט:

ואיברא טעמיה דהר"ש נ"ל פשוט דנפקא לי' מרישא דמתניתין. דקתני ילקט הורד ותו לא. משמע דשמן שרי לגמרי בשל ששית. ואמאי נהי דלא יהיב ביה טעמא כל שהוא מיהא הוי והו"ל למימר שיהנה מהשמן בקדושת שביעי'. אלא על כרחך צ"ל דקדושת שביעית לא חמירא כולי האי:

אבל מ"מ לענ"ד אינה ראיה מכרחת. דאיכא למימר בורד חדש בישן אפי' כל דהו ליכא. דאע"ג דמין במינו בכל שהו ולא בעי שיעורא. אפ"ה פורתא ממשא או טעמא כל דהו בעי. דבציר מהכי לאו מיידי הוא ולא שייך לאסור כלום:

והגע בעצמך דברים האסורים בהנאה שאוסרין בכל שהן. אם נגע בהן דבר של היתר או שנפל לתוכו אפי' בלח ובצונן. וכי נאסר הוא. והלא בהדחה סגי ליה. וכי הא דתנן שילהי ע"ז יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחם והן מותרות [ד' ס"ה ע"ב]. וה"ה איפכא ענבים

דאיסורא שנפלו ליין ולמשקין דהיתירא מלקטן והמשקין מותרין כשהיו. כיון דלא בלעי מידי. דלא בעינן הדחה אלא לדבר לח לפי שנסרך ונדבק:

וא"כ הכא ברישא דהורד חדש שאינו נ"ט כלל בשמן כדלעיל. כשלקטו לא נתערב ממנו בשמן כלום ואפי' משהו ליכא. ומשום מאי ליתסר. כך היה נראה בעיני. דהך תנא דידן דמשוי כל איסורין שבתורה. הכי נמי דמחמיר בפירות שביעית כה"ג דמין במינו במשהו. דהא קדושת שביעית דאורייתא. אלא שדעת הר"ש רחבה מדעתנו. ודברינו בטלים אצל דבריו ז"ל. עם היות הדברים מוכיחין מאד כדעתנו. ולאו ק"ו הוא שהרי אם בביעור שכל עיקרו אינו אלא מדבריהם (עיין פ"ט) [משנה ה'] החמירו כל כך. בקדושת פירות שביעית של תורה לא כל שכן. אף שי"ל בדוחק היא הנותנת. רחוק הוא מאד ודוק:

שביעית אוסרת כל שהוא במינה. כתב בתי"ט ז"ל תימה למאי הדר תני לה והרי זה הכלל ללמד על עצמו של שביעית בא. ויפה הקשה:

אלא שתירוצו דחוק לאוקמי בגידולין לחוד. (ולא לבד מחמת שכתב הר"ש דשלא במינה לא יתכן בגידולין. כי בזה י"ל כמ"ש הרבתי"ט בדוחק דנסיב לה באיידי. ועי"ל טוב מזה דילמא בשלא במינה נמי משכחת לה. ואליבא דר"י דפרקא קמא (דכלאים מ"ז) ותלמודא דנדרים [ד' נ"ח ע"ב] לא נסיב לה אגידולים לחוד. אלא דקסבר דמתני' כיילא נמי גידולין בזה הכלל. דכל שהוא דאסר במינו בין בתלוש בין במחובר משמע ליה:

ומשו"ה נ"ל דלק"מ תמיהת הר"ש וק"ל. ומ"מ קושית הרב תי"ט ודאי קשיא. דמשנה יתירא היא. ובס"ד אשכחנא מרגניתא דכולה בבא צריכא:

ולבר מהא דאמרן לעיל. דאיכא למימר דלענין קדושת שביעית ס"ל נמי להך דמין במינו במשהו. דא"כ איכא לפרושי נמי להך סיפא כמשמעה. דהיינו דקמ"ל בהדיא דשביעי' אוסרת כ"ש במינו. דהיינו פירות שביעית שנתערבו בשל ששית בשביעית. בין עירוב דתלוש או דמחובר. אשמעינן האידנא דנהגא בהו נמי דין קדושת שביעית עצמה קודם הביעור. אלא דבהא כיון דפליג הר"ש ז"ל לא קאמינא וכדכתיבנא:

אבל תו אית לן תרי גווני שפירי לתרוצי יתורא דמתני'. איבעית אימא חד בלח וחד ביבש וצריכי. דסד"א לח הוא דאסר במינו בכל שהוא. אבל יבש דאפי' טובא לא יהיב טעמא. ולא מיתסר אפילו בששים. אלא משום גזרה דילמא אתי לידי נ"ט בקדרה. בכ"ש אימא לא. דכולי האי לא גזרו. ואי הוי תני חדא הוה אמינא מאי במינו ושלא במינו. לח דווקא דמסתבר טפי. קמ"ל תרתי:

ואב"א לישנא אחרינא דעדיף טפי. ורישא דזה הכלל במאי עסקינן בשביעית עצמה. דאם נתערב מין במינו במשהו. ושלא במינו בנ"ט. והשהה אותו עד שעת הביעור. חייב

לבער כל חד כדיניה. והיינו דלא נקט לשון איסור. דמיירי דנתערב בהיתר. וקמ"ל דאפ"ה חוזר וניעור בשעת הביעור. וחייב לבער:

וסיפא מילתא אחריתא היא. דהיינו דדייק בלישניה שביעית אוסרת. משום דהשת' בזמן איסורא קאי. דמטיא שעת הביעור. ואח"כ נתערב. ואצטריך לאשמועינן דכה"ג נמי אוסר מין במינו בכ"ש ושלא במינו בנ"ט. דאי מכללא קמא לא שמעת מידי. דשאני תערובת דשביעית עצמה דחמיר. משום דהוה ליה כדבר שיש לו מתירין. דקיי"ל בכל דוכתא דאוסר בכ"ש [ביצה ד' ג' ע"ב]:

דהיינו טעמיה דר"ש התם בנדרים. דמהדר להו לרבנן אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנ"ט. פירוש דר"ש ס"ל דאין שביעית אוסרת בכ"ש במינו. אלא לענין אם נתערב בשביעית קודם הביעור. דכיון דיש לו תקנה. לאכול התערובות קודם שתגיע שעת הביעור. אית ליה דין דבר שיש לו מתירין. דאוסר בכל שהוא. אבל לאכילה. דהיינו אם לא נתערבו עד אחר הביעור דנאסרין באכילה. אינן אוסרין אלא בנ"ט כיון שאין להם מתירין. ומדר"ש נשמע לרבנן דמותבי ליה מהכא. דע"כ ס"ל דהך בבא בתרא כללא הוא. אפי' לאכילה דאוסר בכל שהו במינו בכל גוונא. דהאי תנא מחמיר במין במינו. אפי' בדבר שאין לו מתירין:

משו"ה תרווייהו צריכי. דאי מכללא דרישא. הו"א דה"ט דמחמיר בכ"ש משום דדמי לדבר שיש לו מתירין וכר"ש. ואכתי בהגיע שעת הביעור. דהו"ל דבר שאל"מ. סד"א דאינו אוסרת כלל. אלא לעולם בנ"ט. קמ"ל דלא שני ליה לתנא דמתני' בין דשיל"מ לדשאל"מ. דהא באמת רישא נמי לא הוי דשיל"מ. כיון שאין היתר לאיסורו. ולא דמי לדשיל"מ דעלמא. אלא ל"ש. והשתא א"ש דכולה מתני' צריכא ולא כדי נסבא. והוא דבר ברור כפתור ופרח במשנתינו. עמ"ש במ"ח פ"ט בס"ד:

פרק ח

משנה ב

משנה לחם

להדלקת הנר ער"ש שכתב ובירושלמי מסיק ולא מדליקין בשמן שרפה לא בב"כ מפני בזיון קדשים כו'. ולא נתברר לנו מק"א כו'. **שמא** י"ל בזה. דאשביעית קאי (דבר הנלמד מענינו הוא) ר"ל בשביעית אין מדליקין שמן שריפה בב"כ כו'. כשאר ימות השנה. משום דנפק מנה חורבא. שיסברו שגם שמן שרפה של שביעית. ניתן להדלקת כל אדם. כי יחשבוהו הפקר. ויקחו ממנו גם זרים לצרכם ולכל תשמישם בביתם. שלא ברשות כהן. והיינו בזיון קדשים. ר"ל תרומה. שגם היא נקראת קודש. שישתמשו בו להדיוט לזרים.

משנה ד

שכרו מותר. כתב תי"ט וא"ת מ"ש מצובע בשכר דמ"ג פ"ז עכ"ל. ונ"ל פשוט דלק"מ דהכא טעמא מאי שכרו מותר. משום דשוכר פועל ללקוט לו מציאות הוא. ומגבי' מציאה הוא. ומגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ולא מכר לו כלום. רק שכר פעולתו בלבד הוא נוטל:

והעבודה שכך פירשתי מסברתי. ושוב מצאתי ראיתי שכ"כ התו' בע"ז (דס"ב) [ד"ה לקוט] ממש כלשון זה שאמר לי לבי בעזה"י. והוסיפו התו' שם לבאר שאפי' למ"ד לא קנה חבירו אתי נמי שפיר דהכא לא נתכוין לזכות לעצמו. מ"מ קנה ע"ש:

והשתא דאתינן להכי לא דמי כלל לצובע בשכר דלעיל. דהתם ע"כ בצובע משלו מיירי דאי משל בע"ה. ודאי שרי כדכתיבנא התם. דכה"ג ודאי להכא דמיא דשרי. ולא אסרינן התם אלא משום דעושה המלאכה בפירות שביעית שלו. דדמי ודאי לסחורה. כיון דבדידיה קטרח על מנת למוכרו לאחרים. וכדכתיבנא התם דאב"א התם בלוקט מתחלה עסקינן. ואב"א אפילו בלקט לעצמו והותיר. מ"מ בצבע אסור. ע"ש מילתא בטעמא דברים ברורים בעזה"י:

ובין כך או כך הדבר ברור שאינן דומין לגמרי. כמ"ש דהכא בפועל העושה בשל בע"ה מיירי. שאינו נוטל דמי שיווי הפירות כלל. רק שכר פעולתו בלבד. ואין כאן דמי פ"ש. ושם עושה בשלו שדמי הצבע ושכר המלאכה הוא נוטל. שהרי עכ"פ יש כאן מדמי פ"ש עצמן. לבד שכר המלאכה שהשביח בפ"ש. שהן נתפסין בקדושת שביעית. וזה מבואר ונכון מאד לחלק בין הפרקים הללו:

ומ"ש הרבתי"ט לתרץ בסברא רצונית הוא דוחק בלי ראיה. מלבד שלא יצדק מ"ש דצובע אגב דרווח טפי אסור. דהיכי דמי אי בצובע בשל אחרים. הא ודאי פשיטא דשרי אע"ג דרווח טובא. ואי בצובע משלו מאי איריא משום דרווח. אפי' כי לא רווח ליתסר. משום דעביד סחורה בפ"ש שלו ובמתכוין כנ"ל:

ונ"מ לדינא בעיבידתא דלא רווח בה טובא דאליביה דהרבתי"ט ז"ל שרי אפי' בפ"ש שלו. ולדידי פשיטא לי דל"ש. ולעולם אסור להשתכר בפ"ש שלו במתכוין. ונראין דברינו דלא פלוג רבנן ואסרו כל מלאכת פ"ש שלו שעושה לסחורה. ולדבריו ז"ל נתנו דבריהם לשיעורין. ודוק היטב בכל מ"ש:

משנה לחם

בלח"ש ד"ה שכרו ש"ה. חברו נ"ב (כה"ג אליבא דכ"ע. עיין מציעא דקיח"א).

משנה ה

ולכולן הוא נותן מתנת חנם. לשון הרע"ב לכל הני דתנינן וכו'. ואע"פ שיודע שבשביל שנתן לו מתנה לא יתבע ממנו שכר. עכ"ל:

ולא מצאתי זה לא בפירוש הר"ש ולא בהר"מ ז"ל ולא ידעתי מנין לו. ואם משום דקשיא ליה פשיטא צריכא למימר. ומאי איריא הני דתני ולכולן. אטו לשאר אינשי אסור. אלא ה"ק ולכל אלו הוא נותן אע"ג דיודע שלא יתבענו. ולא מבעיא בשאר כל אדם:

אי משום הא לאו דיוקא הוא. דהא ודאי צריכא דסד"א מתנה כזביני. דאי לאו דמטי ליה הנאה מניה לא יהיב ליה כדאמרינן בפ' ב"ה [מגילה ד' כ"ו ע"ב]. והו"א בשביעית נמי אסירא משום לתא דמכר. וכדאסרינן גבי צביעה עיין פ"ז מ"ג. קמ"ל דלית לן בה. דכיון דלא ניתנה ליתבע ההיא הנאה. לא דמי לפריעת חוב (ולסחורה לא דמיא היכי דלא עביד בה מלאכה. דומיא דצביעה וכדפרישית לעיל ודוק):

אבל היכא דאית ליה להני חוב גמור עליה דהיאך וניתן ליתבע אי לאו דפייסינהו בפ"ש. היכי מצי פטר נפשי' בפ"ש. הא תנן אין פורעין חוב מדמי שביעית לעיל משנה ד'. ואע"ג דלא פירש בהדיא לשם שכרן מאי הוי. ומאן פליג ליה בהכי הא סתמא תנן לעיל לא ישלם לו מדמי שביעית. ואי איתא מאי נ"מ לן מניה. הא מצי לשלומי לנחתום נמי בכה"ג. דיהיב ליה בסתמא שלא לשם חובו. והיכי קפסיק ותני שלא ישלם לו מדמי שביעית דמשמע כלל וכלל לא. אלא ודאי לא שנא. דבכל אופן דפטר נפשיה מחוב גמור לא שרי. ואי עבד יאכל כנגדן. וכדתנינן תמן בשקלים [פ' ב' משנה ב'] מדמי מ"ש ומדמי שביעית יאכל כנגדן:

ומסיפא דנקט ולכולן נמי ליכא למידק מידי. דה"ה נמי דהוי מצי למינקט שאר כל אדם. דהכל שוה לענין זה. ולא נקטינהו אלא איידי דרישא. דבעי למיתני דאין נותנין אפי' לאלו שיש מהן הנאת הגוף:

אי נמי בסיפא נמי בדווקא נקטינהו. משום דודאי הויא ליה הנאה מנייהו. כדאמרינן דסתמא דמילתא הכי הוא. דהנותן אי לאו משום הנאה דמטי ליה לא קיהיב. והני אע"ג דאתהני מנייהו. אם לא נעשה חוב עליו. קמ"ל דאפ"ה מותר לחזור ולגומלן מתנת חנם מפ"ש. וכ"ש שרשאי ליתן מ"ח לכל אדם. שאין דרכו ליהנות ממנו:

אבל לעולם בחוב גמור לא קמיירי. דלא מצי מיפטר נפשיה בפ"ש. אפי' בדיהיב ליה סתם. ואפי' במקדים המתנה ע"מ שיהנה ממנו במרחץ ותספורת ואינך דמתני'. (ואולי לזה כיוון הרע"ב במ"ש אע"פ שיודע שלא יתבע ממנו שכר. ר"ל כשיכנס אח"כ למרחץ או להסתפר לא יבקש שכר ויעשה עמו בחנם):

נ"ל שאם כמערים. (דהיינו בנותן לו ומיד נהנה אפי' בסתם) אסור כמו רבית מוקדמת אבל ודאי במקדים לו המתנה זמן רב. שעדיין לא הוצרך ליהנות ממנו. וגם אינו נותן לו בשביל כך כדי שיהנה ממנו. בזה נראין הדברים שמותר הוא. אע"פ שיודע שהמקבל יעשה אח"כ עמו בחנם. כיון דאיהו לא קמיכוין להכי לית לן בה:

משנה לחם

ולא לבלן עיין הגוזל קמא (קב"א) ובלו"ה (ל"ט) **וצ"ע** אי פליג ר"י דהתם. אסתם מתניתין דהכא.

משנה ו

משנה לחם

במקצה הוא כלי ברזל שקוצצין בו תאנים. כפי פירש"י. והוא כמו מקצועה. מן במקצועות (ישעיה מ') וכן בלשון משנה משהוקפלו המקצועות ודרך לשון חכמים להבליע העי"ן ולהשמיטה כ"פ. ופיר"מ בזה תמוה. וכדומה שכך הוא פירוש חרבה לדעתו. גם הוא שם מקום. כמו חורבה. אך זר הוא בענין משנה זו.

משנה ז

שלא יביאנו לידי פסול. שאם נפסל בשביל שמן של תרומה ישרף הכל לשון הרע"ב. וכ"פ הר"מ ז"ל:

ותמוה הוא דמפני הספק לא היו אוסרין. וגם כהנים אוכלי תרומה זריזין הן. ולא חיישינן להכי. ובשמעתא דאין מביאין קדשים לבית הפסול (זבחים דע"ו) משמע בהדיא דמשום לתא דתרומה נגעו בה. לפי שממעט באכילתה ונפסלת בזמן הביעור בודאי. וכ"פ הר"ש ז"ל:

משנה ח

משנה לחם

ובהמה טמאה עספ"ק דבכורות.

משנה לחם

יאכל כנגדם הביא הר"ש ירו'. אר"י זאת אומרת אסור ליקח אשה מדמי שביעית. **פירוש** אסור לכתחלה. אבל דיעבד ודאי מקודשת. כדשמעינן ממתניתין דאחיות. פ"ב דקידושין. ע"ש (דנב"א).

משנה ט

עור שסכו ר"א אומר ידלק. ק' לי טובא. אע"ג דודאי ר"א הכי ס"ל בכל דוכתא. דזה וזה גורם אסור. כדאמרינן בפ' כ"ש [פסחים דף כ"ז ע"א] שכן היה ר"א אומר בכל האיסורין שבתורה. מ"מ רמי דר"א אדר"א דהא שמעינן ליה בשילהי מס' ע"א [אולי צ"ל בשילהי פ' כל הצלמים ד' מ"ט ע"ב] דשרי בהולכת הנאה לים המלח אע"ג דזהו גורם. ואטו מי חמירא לי' שביעית מע"א:

ואפשר דהיינו דקאמר ר"ע לא אומר מה שר"א אומר בו. למימרא דהך תנא לאו דסמכא הוא. ואיפכא ס"ל לר"א ומיקל טפי. כדפי' הרע"ב אליבא דחד לישנא בירושלמי:

ואפ"ה מסתברא דאפי' לת"ק אליבא דר"א בדווקא נקט עור שסכו. דמינכרא הנאתו דשמן טובא דמרככו. ועושהו ראוי למלאכת כלים וסנדלים דהוי ליה גורם גדול וחשוב. בהא הוא דמחמיר. ודילמא משום דאזיל נמי לטעמיה דפ"ב דערלה. דאחר ראשון אני בא דהו"ל ראשון לחודיה הגורם. והכי נמי השמן שהשביח את העור וגרם גמר מלאכתו ושבחו ניכר. נידון כמוהו ליאסר כולו:

אבל בכלים גמורים שסכן. דלא מינכרא שבחא דשמן דלאו גורם הוא כל כך. שאפי' סך בו מנעלים וסנדלים. אחר שכבר עשויין הן ונגמרה מלאכתן. ולא היה העור צריך לרככו יותר. אע"פ שחזר אח"כ וסכן. לייפותן בעלמא הוא דעבד ואין שבח ניכר בכלים כל כך. בהו ודאי מודה ר"א דיאכל כנגדן ותו לא. (וכי הא סברא דאמינא לה מנפשי אשכחן דמפליג תלמודא לענין שבת דלעבדו אסור לצחצחו מותר כדאי' שילהי תולין):

והיינו דאיכפל תנא לאשמועינן פלוגתייהו דר"א ורבנן בעור דווקא. ולא מסיק לפלוגתייהו גבי כלים דלעיל. ולא כמ"ש בתי"ט. דאם כן הו"ל משנה יתירה. ותו איכא למידק בה חכמים היינו ת"ק. ואליבא דידן ניחא וק"ל:

ותו דאפשר לומר נמי איכא בינייהו. ת"ק בעור נמי כר"א ס"ל. אי נמי חכמים בעור הוא דפליגי. אבל בכלים איכא למימר כיון דמטיא ליה הנאה לאדם. כגון שסך מנעלו כדי שיהא יפה יותר לנועלו. מותר. ונא בעו שיאכל כנגדן. אלא בעור דאכתי לא חזי להנאת אדם כלל. ולא קבעי ליה אלא לצורך העור לבד להשביחו דוק ותשכח טעמא:

משנה לחם

בלח"ש עור שסכו. דשרי בהולכת הנאה לים המלח. אע"ג דזה וזה גורם שרי צ"ל.

משנה י

האוכל פת כותים כאוכל בשר חזיר. ז"ל הרב תי"ט ומשמע דלאחר שגזרו על הכותים אייריגן. וקשה דלתני עכו"ם עכ"ל:

ולא ידענא מהיכא משמע. ובודאי בימי חכמי המשנה הקדמונים כר"א ור"ע לא נעשו עדיין כנכרים. אלא בימי תנאים אחרונים כגון ר"מ ור"ג האחרון גזרו עליהם ולא קיבלו מהם. עד שבאו ר"א ור"א גזור וקבלו מנייהו כבפ"ק דחולין [דף ו' ע"א] ולא מנייהו איירי במתני'. ולא ידעתי מי הצריכו לכך דהא ר"א הוא דס"ל הכי ויחידאה הוא ופליגי רבנן עליה. ובהכי אזדא ליה כל השקלא וטריא שכתב הרב ז"ל בכאן. דלא צריך כלל:

ואף לפמ"ש ז"ל לא אדע מה קשה לו ליתני עכו"ם. דפת עכו"ם לא אצטריכא ליה דמי"ח דבר הוא [שבת דף י"ז ע"ב] ולית בה פלוגתא. והא קמ"ל דכותים נמי עשאום אח"כ כעכו"ם. אע"פ שלא גזרו עליהן תלמידי שמאי והלל שגזרו י"ח דבר דקדמי טובא:

ותו איכא למימר דפת כותים אצטריכא ליה. דקמ"ל דכל פתן נאסר. משא"כ פש"ג דלא נאסר פת פלטר [ע"ז דף ל"ה ע"ב]. ואע"ג דאמרינן שעשאום כגוים לכל דבריהם. לא להקל אמרו אלא להחמיר. שנתנו להם כל דין גוים לחומרא ועוד החמירו עליהם יותר ואסרו כל פתן ועשוהו כבשר חזיר. ולא הגדילו כל כך האיסור בפת ש"ג דהני גריעי דהוה להו מומרים:

עוד כתב הרב והר"ש מפרש דמחמיר בפת כותים משום דלא מעשרי. ולפירושו קשה אמאי תנן פת ליתני האוכל פירות כותים עכ"ל. והא נמי לק"מ דהא אמרינן התם במסכת דמאי [פרק ה' משנה ט]. דכותים עשורי מעשרי ודאי. אלא שחשודין למכור פירות טבל. דאין נזהרין להכשיל אחרים. וכמ"ש בתי"ט גופיה הכא. א"כ פת דידהו דווקא צריכא ליה. ולרבותא נקטה דאע"ג שהיא פת שלו. שעשאה למאכלו ולא למכור. דלא בפת פלטר מיירי אלא פתן סתמא. אע"ג דודאי מיזהר זהיר בה ועישר והפריש חלתה. אעפ"כ אסורה באכילה כבשר חזיר. וכ"ש פירות שסתמן עומדין לימכר. פשיטא דאסורין משל כותים כבשר חזיר. משום דודאי לא מעשרי למכור לאחרים. ומשו"ה אסרו אפילו פתו שעשה לעצמו. משום דלא פלוג בגזרתייהו. ואי לא הא לא קיימא הא. וזה דבר ברור וכפתור ופרח אליבא דפירושו דהר"ש:

פרק ט

משנה א

ונלקחין מכל אדם בשביעית. כתב הרע"ב ומן המשומר אפילו כחצי איסר אסור:

ונ"ל טעם נכון למה אמרו דווקא חצי איסר. והיינו משום דמעיקרא קאמר דמוסרין לע"ה דמי ג' סעודות. וקיי"ל בעירובין [ד' פ"ב ע"ב] ובשילהי פאה [פ' ח' משנה ז'] ובכמה דוכתי. דככר בפונדיון הוי שתי סעודות. והפונדיון הוא שני איסרין. נמצא סעודה באיסר ומשום דנקט מעיקרא שיעורא דג' סעודות שהוא אכילה ליום. נקט השתא נמי חצי איסר. דהו"ל חצי סעודה. דקמ"ל דבשמור אפי' חצי סעודה א' אסור:

ותו למ"ד צא מהן מחצה לחנוני [שם בעירובין ד' פ"ב ע"ב] שמשתכר בככר הנאפה. א"כ בתבואה הניקחת מן השוק משכחת. דמטי כדי סעודה א' לחצי איסר. ובהכי עסקינן

בלוקח מן השוק. ודווקא כחצי איסר. דהו"ל שיעור סעודה הוא דאסור. הא בציר מהכי דליכא שיעור שביעה לא. דלא גזרו כולי האי וזה ישר מאד:

ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן. לשומרן שאינן חשובין בעיניהם. כדאיתא בירושלמי. ולשון הרע"ב אינו מדוקדק קצת:

משנה ב

משנה לחם

ועבר הירדן סתם. הוא במזרחו של ירדן. ועמ"ש בס"ד מ"י פי"ג דכתובות.

משנה לחם

והגליל חלקי שאר שבטים. מעבר לירדן ימה.

משנה לחם

ושפל לוד מ"ש רע"ב לקוח הוא מפירושו של הר"מ. **ופלא** גדול על חכם מופלא כמוהו. שיאמר דבר זר כזה. וכי מה ענין לוד ובית חורון והר המלך לעבר הירדן. במ"כ נפל בטעות מפורסם. כי לוד בארץ יהודה ובנימן. והיא מערי המצורות אשר ליהודה. וכן בית חורון מבואר בספר יהושע שהוא מעבר הלז. **והאמת** דהני תלת. פירושא דשלש קמאי דארץ יהודה נינהו. אבל שלש ארצות שבעבר הירדן. לא נזכרו במשנה. ור"ח שנאן בתוספתא. שם תמצאם על נכון.

משנה ג

משנה לחם

וכל הארצות כו'. עפיר"ש ז"ל. והשתא זיתים ניחא שכל הארצות שוות אבל ענבים כו'. **נראה** שצ"ל אבל תמרים. ועדיין הלשון צ"ע. כמדומה גרסא אחרת היתה להר"ש בגמרא דידן בפמש"נ.

משנה ה

רג"א כל שכלה וכו'. והלכה כדבריו. כתב הרב תי"ט ז"ל אבל תימא אי הלכה כר"ג א"כ הא דפירש הר"ב בספ"י [נ"ב צ"ל בס"פ ז'] דשביעית אוסרת בנ"ט קודם הביעור דלא כהילכתא עכ"ל:

ושותא דמר לא ידענא ומאי דעתיה. דמה ענין שביעית שאוסרת בנ"ט קודם הביעור. דלענין קדושת שביעית אתמר כדפרישית התם. דבנתערב של ששית בשביעית קיימינן התם. עלה קאי התם דבעי לעולם נ"ט. כדי לחייב כל התערובות בקדושת שביעית שלא להפסידן ושלא לעשותן סחורה כדין פירות שביעית גופייהו דנהגא בהו קדושה לפני הביעור. אבל לענין ביעור דהכא מירי בפ"ש לחודייהו והגיע שעת ביעור. מה ראיה מדבר שנוהג לפני הביעור. דדבר אחר הוא לגמרי. דאפשר לומר שחמור ואפשר קל (עמ"ש לעיל ספ"ז):

ופלא עצום אדמהדר אפירכי ממ"ש הרע"ב הו"ל לאתויי ממתני' לאקשויי מדין הביעור גופיה. דהא תנינן תמן [פ' ז' משנה ז'] שביעית אוסרת מין בשא"מ בנ"ט. והרי כאן שהגיע שעת ביעור לירק א' שבחבית שחייב לבערו. ואפ"ה אינו אוסר את השאר. ולאחר הביעור מי איכא מאן דאמר דאינו אוסר בנותן טעם:

איברא דהא נמי לק"מ. דאיכא לאוקמי ההיא דשביעית אוסרת בנתערב אחר שעת איסורו. שכבר הגיעה שעת הביעור ונאסר הוא דאוסר בנ"ט. אבל אם נתערב בהיתר. כבר בטל ואינו חוזר וניעור לאסור. עד שתגיע עונת הביעור לעיקר. דהטעם כמי שאינו מאחר שנתבטל בהיתר. ומיצרך צריכי תרתי בבי כדכתבינן התם:

ואי נמי כלישנא אחרינא דפרישנא התם. דחד בבא לנתערב בשביעית עצמה קאתי. דקמ"ל דאפ"ה חוזר וניעור. לאסור בשעת הביעור. מ"מ איכא למימר דלא קיי"ל הכין. אלא דווקא אם נתערב לאחר הביעור הוא דאוסר דקאי ליה ר"ג כוותיה דההוא תנא. אבל קודם הביעור קיי"ל כר"ג. דלא מחמיר לחייב הכל בביעור. מאחר שנתערב בהיתר:

ולא דמי לנ"ט דאוסר בשביעית עצמה לענין קדושת שביעית שבזמן איסורו נתערב. ועוד שהיא מן התורה. משא"כ בביעור שעיקרו אינו אלא מד"ס. ולכן הקילו בו שיאכלנו אפילו על האחרון. ומה שאוסר אחר שעת הביעור לפי שכבר נאסר. ובאיסורא קמערב:

אי נמי אפי' תימא כולה מתני' דהתם נמי ר"ג היא. ואף למאי דאמינא דהתם בתערובת דלפני הביעור עסקינן דנאסר וחייב בביעור. מיהו מודה ר"ג בשהגיע שעת הביעור של אחרון שהכל נאסר. רצוני אע"פ שיש עמו דברים של היתר ושל ששית. הכל מתבער עמו מאחר שנ"ט. ולא מיקל הכא אלא כל זמן שלא הגיעה שעת ביעור האחרון ודוק כך נ"ל ברור ולא קשיאן פסקי אהדדי:

משנה לחם

בית נטופה ע"ל רפ"ז דפאה.

משנה ז

מאימתי נהנין ושורפין בתבן. עיין לעיל שילהי פ"ח בתי"ט [משנה י"א] דצריך לפרש כאן הנאה ושריפה לצורך מלאכה. ולא לצורך הנאת גוף האדם. לפמ"ש בכ"מ שם בלישנא בתרא:

משנה ט

ימכרו לאוכליהן. כתב הרע"ב שיפרע אותן. ונ"ל דהכי קאמר שהאוכלן בין הוא בין אחרים יפרעו דמיהן. ולא נתנו לאוכליהן בחנם. וזה מוכרח שא"א לומר שהוא יפרע הדמים. ואחרים שמקבלים מתנה ממנו יאכלו בחנם. שא"כ הרי הם אוכלים בטובה:

וגם אין לומר שדווקא הוא לבדו יפרע דמיהם. ולא יתן לאחרים אפי' בדמים. כי מה טעם בזה. מאחר שאין לו טובת הנאה מהם. שסוף סוף הדמים מתחלקים לכל אדם. מה לי הוא או אחר שיפרע דמיהן ויתחלקו. ועוד למה יקנסוהו שיפרעם בעל כרחו מה פשעו ומה חטאתו:

אלא ודאי לא שנא הוא או אחרים שוין בזה. שכל האוכל יתן דמיהן. כדי שלא יבואו לאוכלן בטובת הנאה. ובזה נסתלקה קושית התי"ט:

ודנקט לאוכליהן נראה לי דהך סתמא כר"י דמתני' דלעיל. שאין אוכלין אחר הביעור כ"א ענייי' והיינו אוכליהן. דר"א סבירא ליה הני שרו בהו אף לדברי ב"ש. וחכמים קסברי דאפי' לאוכליהן שמותרין אחר הביעור. לא ינתנו פירות הללו לדברי ב"ש. אלא ימכרו אפי' לאוכליהן:

ודקתני תו ודמיהן יתחלקו לכל אדם. נ"ל דהכי פירושו שהדמים הללו כל העניים שוין בהם. ר"ל אפי' העניים הללו שלקחום לאוכלן ופרעו דמיהן. יכולין שוב ליקח חלק בדמים. והרי הן כשאר כל אדם שזוכין בפירות שביעית או בדמיהן. דסתמא היינו עניים כדאמרן. ויד כולן שוה בו. שלא תאמר שהלוקחים פירות אלו. נסתלקו מהם שאין להם עוד זכות בו. שלא יהא נראה כהערמה:

או שלא תחשוב דעבדו להו תקנתא במכירה משום היכרא בעלמא. כדי שידעו שפירות שביעית אינן נאכלין בטובה. ומיהא בדמיהן לא גזרו. ועניים הללו שפרעו דמיהן. קודמין לזכות בהן לכל אדם. קמ"ל דיד כל אדם עניי עולם שוה בהן. דלא ניתב כל הדמים ללוקחים הללו. דמיחזי כהערמה. אבל יכולין ליטול חלק בדמים. דכיון שאין להם חלק בו יותר משאר עניים. אין כאן טובה ושרי. אבל אין הכוונה בשאר כל אדם לכלול גם העשירים. ודוק:

פרק י

משנה ב

אם היה החדש מעובר משמט. דניתן ליתבע כיון דאגלאי מילתא דחול היה וסוף שביעית. ואף ע"פ שלא היה יכול לתובעו בו ביום מחמת ספק יו"ט ובי"ט גופי' לא ניתן ליתבע לכ"ע. וא"כ הא לא קרינא ביה לא יגוש. צ"ל כיון דסוף אתי לידי יגוש. אף על גב דהשתא בשביעית ליכא אפ"ה משמט:

ואזדא לה מתניתין כי לישנא קמא דשמואל פ"ק דמכות [ד' ג' ע"א]. דהמלוה לי' שנים שביעית משמטתו וכרבא דשני ליה:

והכי הוא סוגיא דשבת ריש שואל [ד' קמ"ח ע"ב]. דמותבינן התם למ"ד הלואת י"ט לא ניתנה ליתבע. מאי משמט דתנן הכא. הרי היא שמוטה ועומדת. משמע הא למ"ד ניתנה ליתבע ניחא. ואף על גב דבי"ט כ"ע מודו דלא ניתן ליתבע. ולא קרינן ביה לא יגוש בשביעי'. וא"כ מאי טעמא משמט. אלא ע"כ התם ס"ל כלישנא קמא דשמואל כנ"ל דרבא קאי בשטתיה. משו"ה לא פריך אלא למ"ד לא ניתנה ליתבע:

והר"ש הביא סוגיא דהשואל והניחה בתימה מפני אותה של מכות. ור"ל לישנא בתר' אליבא דשמואל התם. ולא ידעתי מה הכריחו לכך ומאי קשיא ליה כיון דתרי לישני נינהו. (אף על גב דהך בתראה הוא. לא מהני לדחוייה לסתם סוגיא אחריתא). וס"ל לתלמודא התם כלישנא קמא כדס"ל נמי לרבא. ומשו"ה פסקו כן רבים מהפוסקים. וכמ"ש שם גם בתו' והרא"ש. והך סוגיא דשבת ודאי מסייעא להו נמי.

והתימא מהרא"ש שלא זכרה שם לסייע פסקו של ריב"א ז"ל:

ותו תמיה לי טובא הא סתם מתני' דהכא ודאי לא אתיא אלא כלישנא קמא דשמואל כדכתיבנא. דאי לאו הכי מ"ט משמט וקשיא לכ"ע. ואיך לא נסתייעו ממנה הפוסקים. והר"ש ז"ל במאי מוקי למתני':

והואיל דהירו' דחוק כמ"ש ז"ל עצמו. גם מ"ש הוא ז"ל שמא כיון דאגלאי מילתא דחול הוה הוא דוחק. שע"י כך יהא נחשב כמי שראוי לתובעו. והלא באמת לא היה יכול לתובעו. ולמה יפסיד זה מעותיו בכך:

ותלמודא דשבת דקאמר הך סברא. דמהני מאי דאגלאי מילתא למפרע לשוויה ניתן ליתבע. היינו להבא. שמאחר שנודע למפרע שחול היה יום ההלוואה. מעתה ניתן ליתבע בסוף וקרינא ביה לא יגוש דנשמט. דתלמודא דהתם ס"ל כלישנא קמא דשמואל כנ"ל:

אבל להר"ש ז"ל דפשיטא ליה כלישנא בתרא דווקא. לא מהניא הך סברא ומאי איכא למימר. ונ"ל דלמ"ד כלישנא בתרא צריך לפרש משנתינו דמיירי בבאו עדים מן המנחה ולמעלה. (וכן ראיתי גם בפי' הרא"ש אבל לא ה"ט דחקיה. דלא קאתי אלא לפרושי. היכי משכחת ליה מעובר מתקנת ריב"ז ואילך). ועדיין שהות ביום לתובעו בשביעית עצמה. משו"ה קרינא ביה לא יגוש. ואע"פ שנראה קצת דוחק. על כרחנו צ"ל כן. דאלת"ה תיקשי נמי אתלמודא דמכות. אמאי לא מייתי התם מתניתין דהכא לסיועי לשמואל בלישנא קמא ותיובתא לבתרא:

משנה לחם

בלחם שמים. מן המנחה ולמעלה נ"ב (ולמחר תקנה. שאין מקבלין עדותן אחר המנחה. דחול הוא לכל דבר עד שבאו. שגם הלוים אמרו בו שירה של חול. לכן גם לענין תביעת חוב חול הוא. ואין נוהגין בו קודש. אלא לאחר שכבר באו. כי היכי דלא לזלזלו ביה).

משנה ד

שכל חוב שיש לי שאגבנו. בתי"ט איתי לישנא דגמרא דגיטין [ד' ל"ו ע"א] שיש לי אצל פלוני. ונוסחא קייטא הוא. ולאו ספרא דווקנא כתביה. דהך דידן דייק טפי. דהכי מוכח בהדיא לקמן במ"ה. דאחד לוה מה' כותב לכל א' וה' מא' כותב א' לכולן. על כרחך לומר שאינו זקוק לפרוט שמות לווין שלו. שאל"כ אין זה פרוזבול א' לכולן. דמה לי אם כוללן בשטר. ופורט שמו של כל א'. או כותב שטר מיוחד לכל א' היינו הך:

ומה בין סיפא לרישא. דהא ודאי א' הלוה מה' אם רצו המלוין לכתוב פרוזבול א' לכולן כותבין כה"ג נמי ע"י שיכתבו כלל (כדרך ששנינו בגיטין ה' שכתבו כלל בתוך הגט פ' מגרש פלוני') בתוכו פלוני ופלוני ופלוני מוסרין כל חוב שיש להם על פלוני. שמועיל ודאי כאילו כתב כל א' פרוזבול מיוחד. שאין בין זה לזה כלום. וזה פשוט וברור בעיני:

וע"כ צריך לומר דהיינו דאיכא בינייהו. א' הלוה מה' צריכין ודאי לפרוט שמותיהן של המלוין. והיינו פרוזבול לכל א'. משא"כ בה' לוין מא' חינו צריך לפרוט שמות הלווין כלל. אלא כותב סתם כל חוב שיש לי. וא"צ להזכיר פלוני וכנוסחת משנתינו וכ"ה נוסחת הרמב"ם. והמוסיף אינו אלא גורע וק"ל:

משנה ה

פרוזבול המאוחר פסול. דכיון דמילי נינהו ולא מימסרו להפקיע ממון אלא מתקנתו של הלל. צריך לפחות שיהא החוב בעין דווקא. ולא חל כשעדיין לא הלוה. שבדברים הלנו אין כח ב"ד יפה להפקיע ממון. שעדיין אינו חוב:

ודעת הר"מ ז"ל בפירושו בהיפך שהפרוזבול אינו מועיל אלא דווקא כשנכתב קודם ההלואה. והיינו מוקדם דתנן שאז יש לו כח להפקיע חיוב השמטה. לפי שקדם הפרוזבול לחלות החוב ומצות השמטה. אבל הפרוזבול המאוחר שהוא הנכתב אחר ההלואה פסול. לפי שכבר חלה מצות השמטה על החוב. עד שלא נכתב הפרוזבול. ושוב אין בו כח להפקיע חיוב התורה שחל קודם. ואע"פ שיש קצת טעם בפירושו עלובה עסה וכו' שבחבור חזר בו ומפרש כהר"ש:

וצל"ע אם פרוזבול נכתב שלא מדעת הלוה. והכי מסתברא ודאי דבמלוה לחוד תליא מילתא. ולא איכפת לן בלוה מידי. דעל כרחו מפקיע חובו. ואע"פ שתחלה הלוהו בלי פרוזבול. הולך אח"כ אצל ב"ד וכותבין לו לפני שביעית:

וליכא למידק מהא דמאוחר פסול. לפמ"ש לעיל ה"ט משום דמאוחר הו"ל מילי בעלמא דלא מפקעי מידי. ואיברא לפי' הר"מ הנ"ל נראה דבעי דעת הלוה. שיתרצה נכך קודם ההלואה דווקא ודוק:

משנה לחם

יקבל כלומר רשאי לקבל. וכן הא דבסמוך פירושו כך. רשאי הוא לקבל מהם. אם ירצה.

משנה ו

משנה לחם

מזכה לו מלוה ללוה ע"י אחר. אע"ג דחוב הוא לו. **תקנת** חכמים היא. מפני תקנת הלוים. דניחא להו בהכי. כי היכי דלוזפי להו. משום הכי זכות הוא דהוה להו.

משנה ז

משנה לחם

כוורת ז"ל הרע"ב. ב) כשהוא מחוברת הכל מודים שהיא כקרקע. ואם מונחת על גבי יתדות. הכל מודים שהיא ככלים. לא נחלקו אלא שמונחת ע"ג קרקע. ואינה מחוברת. ע"כ. **דבר** זה חדוש הוא. שלא נמצא בפירוש הר"מ ולא בר"ש. והתימה שלא שת לבו בתי"ט לבארו מניין לו. כדרכו. **שוב** מצאתיו בפירוש הרא"ש. בודאי ממנו לקח רע"ב. אבל באמת לע"ד לא נהיר. **ואף** אם אמת הדבר. דבמחובר לקרקע כ"ע מודו. כדקיי"ל בעלמא. דמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. וה"נ משמע להדיא בהמוכר את הבית (דס"ו. כי משם לוקח פירושו של הרא"ש בכאן) **אכן** מש"ע דבמונח ע"ג יתדות לד"ה ה"ה ככלים. זהו כלל הצריך לפרט. לפי שאינו בהחלט. **ואמנם** פלוגתא דר"א וחכמים לדעתי. אינה אלא דווקא במונח ע"ג יתדות. דאל"ה. האיכא מקומו (כדאוקי תלמודא בהשולח. בעציץ נקוב. דנקיט בסיכי. מה"ט) דבכה"ג צ"ל דמודו רבנן דהויא כקרקע. **לכן** אשוב אתפלא מאד מתי"ט שכתב. בשם פירוש מאן דהו. דמיירי שאין המקום שאול לו (וגנוב הוא אתו מפירוש הרא"ש) וכתב עליו ופשוט הוא. **ולא** ידענא מאי פשיטותא. איפכל תנא לאשמועינן כה"ג. (וכי יש לך אדם שאין לו מקום להעמיד כוורת) וכל כי ה"ג לאו במקומה עומדת. **ותו** אי הכי. מאי דוחקיה דתלמודא. לאוקמה בדנקיט בסיכי. **אבל** באמת בעל פירוש הנ"ל לא חש לקמחיה. אלא ודאי הכא במאי עסקינן. אפילו בקרקע דלוה. ובמונח ע"ג יתדות דווקא. ומשום דאינו נקוב. פליגי רבנן. הא בנקוב. אפי' רבנן מודו דכקרקע דמי. וזה ברור מאד בס"ד.

משנה ט

לא יחזיר לבניו. הטעם הראשון שכתב בתי"ט ז"ל מסתבר:

אמנם מ"ש במ"ב ועי"ל דאם אביו גר לא יועיל לו חזרתו לסורו וכו'. אין לו מקום לפמ"ש הרע"ב עיין עליו. דאי הכי אמאי רוח חכמים נוחה הימנו. בלדתו נמי שלא בקדושה. אלא ע"כ צריך לומר שיטעה בכך. ויסבור שאם יחזור לסורו יירש את אביו ודוק:

והא דלא חיישינן נמי בלדתו בקדושה שמא יחזור לסורו בטעות. צ"ל כיון דישראל גמור הוא לא חיישינן להכי. ותו דווקא לדתו שלא בקדושה שכבר היה ראוי לירש. אייכא

למיחש שמא יחזור. דילמא טעי למימר דמהני חזרתו נסורו. משא"כ בלדתו בקדושה. שלא היה ראוי לירש מעולם. לא חיישינן:

ואם החזיר מ"ש הרע"ב דבלדתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו. הוא דווקא למימרא דלאו שפיר עבד. וטעמא רבה איכא במילתא עיין בתו' דקדושין [ד' י"ח ע"א ד"ה כאן]:

וכל המקיים דברו רוח חכמים נוחה הימנו. דהן שלך צדק. כתב בתי"ט ואסמכתא בעלמא היא. דאלת"ה א"כ עובר בעשה הו"ל למתניי' עכ"ל:

ואי משו"ה לא איריא אטו כל היכא דאיכא עשה קתני הכי. והא ממילא משמע ודאי. ותו משום רישא נסיב הך לישנא איידי דקתני מעיקרא בגר רוח חכמים נוחה דודאי לאו דבר תורה הוא. (אע"ג דרמיזא נמי באורייתא דכתיב ואהבתם את הגר). נקיט נמי סיפא רוח חכמים.

ולא תסברא דבלא"ה נמי מי ליכא עשה במילתא. דהא קרא כתיב מדבר שקר תרחק. ואפי' בדבריש של מה בכך אסור לשנות מהאי טעמא ועובר בעשה בלי ספק. וכאן אזהרה יתירה לדברים המביאים לידי מעשה:

סליקא לה מסכת שביעית בס"ד